

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

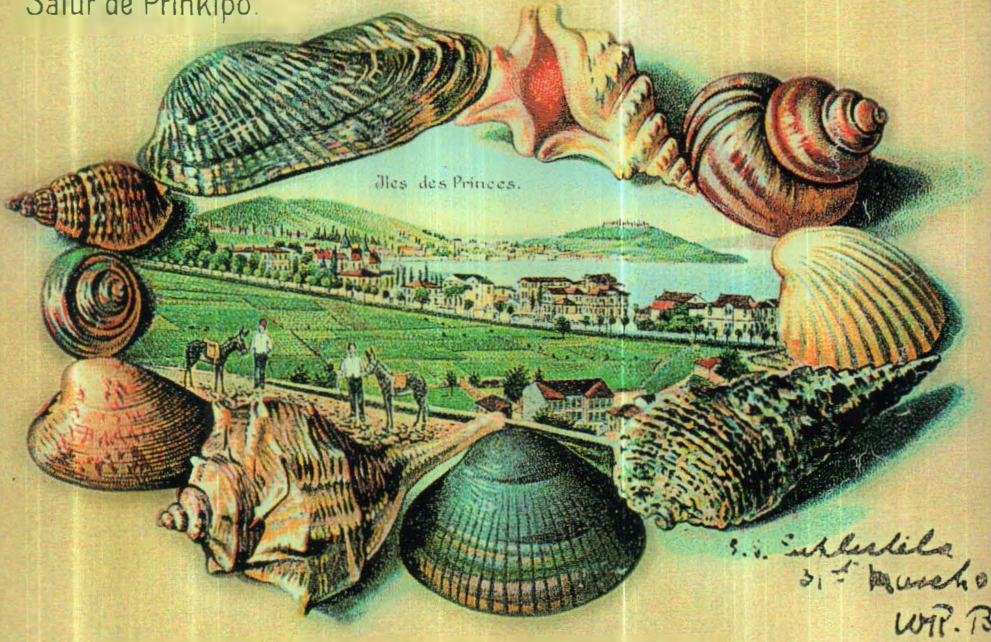

LİTERATÜR ARKAPENCERE

ZAMAN SATAN DÜKKÂN

FİSTİK AHMET
TANRIVERDİ

Salut de Prinkipo.

BÜYÜKADA'DAN İNSAN MANZARALARI
KAVLI VASİL, PADRE, BALIKÇI KARLO, GOGO,
MARANGOZ CİMO, PATERA'NIN TAKIMI
ve ÇARŞI...

Birinci Basım, Mayıs 2003

Genel Yayın Yönetmeni

Kenan Kocatürk

Yayın Danışmanı

Öner Ciravoğlu

Dizi Tasarımı

Yetkin Başarır

Uygulama

Emel Atik

Baskı ve Cilt

Mart Matbaası

ISBN 975-04-0179-4

Copyright 2003, Literatür Yayıncılık

Bu kitabın yayın hakları Literatür Yayıncılık

Dağıtım Pazarlama Sanayi Ticaret Ltd. Şti'ye aittir.

Kitabın tamamı ya da bir bölümü hiçbir biçimde

çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

Literatür Yayıncılık

İstiklal Caddesi No:133 Kat:1-2

Beyoğlu TR-80071 İstanbul / Türkiye

T 0.212.292.41.20

F 0.212.245.59.87

E literatur@literaturkitabevi.com.tr

www.literaturkitabevi.com.tr

LİTERATÜR ARKAPENCERE

ZAMAN SATAN DÜKKÂN

FISTIK AHMET
TANRIVERDİ

BÜYÜKADA'DAN İNSAN MANZARALARI
KAVLI VASİL, PADRE, BALIKÇI KARLO, GOGO,
MARANGOZ CİMO, PATERA'NIN TAKIMI
ve ÇARŞI...

Önce; bu yazıların dizilmesi sırasında gerekli uyarıları ile beni rabatlatan canım minik kızım Azra'ya, sınırsız hoşgörüsü ve sabrıyla eşim Aynur'a, özendirmeleriyle tüm ada dostlarına teşekkür ediyorum.

Sonra; çok şey borçlu olduğum babacığım Fabri ve anneciğim Yaşar Tanrıverdi'yi, öğretmenim Mahmut Kuşadalı'yı, değerli dost Salâh Birseli saygıyla anıyor ve bu çalışmayı onlara adıyorum.

Ahmet Tanrıverdi

23 Şubat 2003

Büyükdada

7—8

ZAMAN SATAN DÜKKÂN

9—20

ÇARŞI

21—34

KALDIRIMLAR

35—37

PADİŞAH SOFRASI

39—41

YILLANMIŞ ŞARAP

43—45

FRİGANİÇA EHI?

47—49

CAMİ YARDIM EDECEK

51—53

DEVE TABANIYLA İÇİLEN RAKI

55—57

YİTİP GİDEN MESLEKLER

59—63

RİFAT TELGEZER CAMBAZHANESİ

65—71

“NE MOZAIĞI ULAN!”

73—77

SARRAF NİYAZI

79—82

KAVLİ VASIL

83—84

PADRE

85—89

BALIKÇI KARLO

91—93

ADANIN LEFTERLERİ

95—106

GOGO

107—111

MARANGOZ CİMO

113—115

KAMAROT BEKİR

117—118

PATERA’NIN TAKIMI

119—121

AVEDİS SİMON HACINLAYAN

123—126

YİNE BU YIL ADA SENSİZ

127—129

YÜZME BİLMİYEN ÇOCUK

131—133

HEY GİDİ GÜNLER HEY!

135—137

MEGARA’NIN BATIŞI

139—141

YAZMAYA BAŞLARKEN

Altı yaşında okula yazıldım. Okuma yazmayı da sökmeye başlayınca, babam İş Bankasının o zamanlar dağıttığı küçük cep ajandasını verip:

– Her gün ne yaparsan buraya yaz. Kırık not alınca da yaz, dayak yiyince de yaz. Gülünce de yaz, yanlış yapınca da yaz. Yaz ki ilerde, neler yaptığını okuyunca sana ders olsun, demişti.

Bu ajanda yazmalarım hep devam etti.

Orta okul ve lisedeki edebiyat öğretmenim Mahmut Kuşadalı (ki Türk Dil Kurumunun Ulu Önder Atatürk ile birlikte kurucusu, ilk Genel Sekreteri ve “güneş dil teorisi”nin teknisyeni İbrahim Necmi Dilmen’in kızı Zerrin hanımla evlenmiştir) kitap okuma ve araştırma yapma alışkanlığını bana aşılayan kişi olmuştur. Okul hayatında sıkça okumamız için hep kitap aldırırdı. Okuldan mezun olduktan sonra da he-

men bütün bayramlarda elini öpmeye evine gittiğim-
de:

– Kitapla aran nasıl gidiyor? Ne okuyorsun?.. Ne bu-
lursan oku... Oku... Hep oku... Bir kitabın etkisinde kal-
ma... Kendi düşünceni oluştur. Özgür düşün... Okuma-
nın faydası anlatılmaz, ancak idrak edilir, derdi.

Bostancı'da 1997 yılında değerli şair ve yazar Salâh
Birsell'le tanıştım. Haftanın beş günü yürüyüş yapar-
ken bana uğrar, bir saati aşkın oturur sohbet ederdik.
Boğaziçi Şingir Mıngır, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu gibi
kitaplarının güncelerden oluştuğunu söylemiş ve ül-
kemiz insanının bu alışkanlığı edindiği an en azından
yaşadığı günlerin ve yörenin tarihini yazmış olacağını
eklerdi. Böyle tutulmuş notlarımın olduğunu söyle-
yince de beni kitap yazmam konusunda teşvik etmişti.

İşte bu notlar bu özendirmelerin bir ürünüdür...

ZAMAN SATAN DÜKKÂN

Adadayım şimdi. Çarşının ortasında, kahvehanenin önündeyim. Plastik beyaz iskemleye oturmuş, boş caddeye bakıp çocukluğumun çarşısına dalıyorum. Anılarım beni büyüdüğüm çarşıdan alıp, iskele meydanına, sokak aralarına, Karanfil'deki kışlık evimizin sokağına götürüyor.

Yaz ayları. Babamın bakkal dükkânında çalışıyorum. Babam her sabah iş yerini besmeleyle açıyor, akşamdan hazırladığı bir şişe suyu kaldırıma ve yola serpiyor. Bunun anlamı ona göre bereket.

Dükkânın açılması ve suyun serpilmesiyle güvercinler kapının önüne toplaşır. Bakkal Fahri bir şaşula mısır ile bir o kadar buğdayı sokağa serpiyor, güvercinler de hemen kahvaltılarının başına üşüşüyor... Arından tahta kepenkler indiriliyor, kapının önüne kaldırıma taşmıyacak şekilde patates, soğan çuvallarıyla sarmısak ve limon sandıkları çıkarılıyor, cephe duvarı üzerindeki büyük mıhlara süpürgeler, fileler asılıyor.

Dükkânın içi ve kaldırım süpürülüyor, çöpler farâşla toplanıp kutusuna atılıyor. Rafların tozu alınıp, etiketler düzeltiliyor, mallar mostralanıyor. Etiketlerde malın cinsi, alış ve satış fiyatları, alış faturasının tarihi ve numarası mutlaka yer almalı.

Çarşının ilk sakinleri birbirlerini “Sabah şerifleriniz hayırlı olsun...” “Kalımera...” “Bonjur...” diye selamlıyorlar.

İstanbul’a incek kimi vapur yolcuları, karşımızdaki Barba Hristo’nun yerinde sabah kahvelerini yudumluyorlar. Barba Hristo kahveyi adada en iyi pişirendir. Sabah ilk iş olarak, karşı sıramızdaki madam Ele-ni’den *Ulus* gazetesini alıp babama getiriyorum, sonra da araba meydanındaki Mihal’in fırınından şekerli böreğimi alıp yiyorum.

Beylerini vapura yolcu eden madamlar önce sahildeki gazinolarda kahvaltılarını yapıyor, ardından çarşayı dolaşarak siparişlerini verip evlerine dönüyorlar. Sipariş hazırlamak severek yaptığım “çok özel” bir iş. Özel çünkü bisikletime binip siparişleri yerlerine ulaştıracak, sonra da dükkâna dönmeyip Panayot’un bahçesinde top oynayacağım. Ve her seferinde dükkândan bu masum firarımı, annemin yakalaması izleyecek. Öğleye doğru dükkâna mevcutlu geldiğimde babamın köteğiyle tanışacağım. O günlerde büyükle-
rimiz nedense top oynamamıza hiç mi hiç izin vermezlerdi.

Karnım acıkınca karşı sıramızdaki fırıncı Osman efendiden yarım ekmek alıyor, kimi zaman Trabzon yağı sürüyor, kimi zaman da çay tabağına döktüğüm zeytinyağı ve sirkeye banarak karnımı doyuruyorum.

Kadınların günde üç kez kıyafet değiştirmeleri olağandır. Orman Lokantasının bir köşesinde sosisli sandviç yapılıyor. En büyük lüksümüz bu sandviçlerden yemek. Elde yapılmış çok acı hardalla sosisliyi midemize indirirken, hardalın acısı gözümüzden yaş geçiriyor.

Orman Lokantasının karşı köşesindeki seyyar oyuncakçı İsmail, fırdöndü, düdük, bebek, balon, çemberle donatılmış uzunca bir sepette küçük çocuklara hizmet veriyor.

Fıstıkçı Doktor ve Habib eğlencelik satıyorlar. Sine-ma afişleri camlı ilan tahtalarında teşhir ediliyor. En çok dayımın Mehtap sinemasında gösterilen filmleri izleyebiliyorum, zira oraya para ödemedem giriyorum.

Sinemada gazoz içip leblebi yemek büyük keyif verir. Gazoz adada iki ayrı imalathanede yapılır. Bunlardan birinin sahibi İsmail Dilmaç, diğerininki Yakup Gül. Ben de 20 cc.lik şişelerle satılan gazozları dükkâna almak üzere fabrikaya gittiğimizde, şişelenme anını merakla seyrediyor, ikram edilen birkaç şişe yeni gazozu içmek için sabırsızlanıyorum.

İkinci vakti bir faytonla dolaşan palyaço, akrobat ve çığırtkandan kurulu üçlü, Karanfil’de kurulu Rifat Telgezer’in Çadır cambazhanesindeki akşam programını teneke megafondan bağırarak ilan ediyor.

– Bu akşaaaaaaamm Rifat Telgezer cambazhanesindeeeeeee... Vedet dansöz Baaabuuuuşşş vodvilde! Hayri Karabay ve arkadaşlarıııııı, Türkiye’nin medarı iftiharını güçlü sesiyle Hamiyeet Yücesee-

esss! Ölüme meydan okuyan akrobatlaar Rıfat Telgezeerr ve çocuklarını! Bilet almakta acele ediniiii-iizz!

Cambazhane bir başka görsel zenginliktir. Burada Hamiyet Yüceses, Safiye Ayla, Mualla Mukadder, Sabite Tur Gülerman, Adnan Pekak, İsmail Dümbüllü, Özcan Tekgül, Aysel Tanju gibi ses, ortaoyunu ve dans yıldızlarını beğeniyle izliyoruz. Program arasında verilen on dakikalık aralarda satıcıların sesleri birbirine karışıyor:

- Friigoooo, kasaaatooo!
- Eğlenceliiiiik!
- Buuuuzz gibi gaaazoooozzzz!

Yaz aylarındaki bu eğlenceli yaşantı, okullar açılınca mahalle arasına kayıyor. Evde kok kömürü sobası büyük oturma odasında yanar. Gün boyu orada oturulur, orada yemek yenir, orada ders çalışılır, orada şekerleme yapılır, ajanslar oradaki lambalı büyükçe Marconi marka radyodan dinlenir. Sobanın üzerinde hep kullanıma hazır su dolu bir güğüm bulunur. Okuldan gelince büyükçe bir dilim ekmeğin üzerine tereyağı sürer üzerine toz şeker serpip, sonra da sokağa fırlamak için sabırsızlanıyorum.

Sokaktan geçen satıcı sesleri en neşeli ve eğlendirici yanıdır yaşamın... Çünkü kentlerin kendine özgü görüntüleri olduğu gibi, kendilerine özgü sesleri de vardır. Sesler bir kentin kimliğini sezdiren önemli bir ögedir. Ve bir yörenin sesini büyük ölçüde belirleyen o kentte dolaşan seyyar satıcılardır. Seyyar satıcıların

bağırtıları yüzyıllar boyunca değişmeden günümüze gelmiştir. İstanbul'un sesi dediğimizde nerede olursak olalım kulağımıza o ses gelmez mi:

– Akşaaam simidiii!

– Aaaaaaaaiiiiiiii? Aaaaaaiiiiiiii!

Zerzavatçı Niko'nun;

– Boyleee hiiyaaar gooormediiimmm... lahana beya-aaaz, pırasa beyaaaz!..

diye övgü dolu sesinden önce emektar eşeğinin sesi Niko'nun mahalleye geldiğinin habercisidir.

Niko neden “böyle hıyar görmedim” derdi hemen sorup öğrenecektim.

Alıcı sorar:

– Hıyarlar nasıl iyi mi?

Niko bu soruya çok kızar, ama gülümsemesini asla ek-sik etmez. Müşterisinin yüzüne karşı bir ironi ile cevap verir:

– Boyleee hiiyaar gooormediiim!

Niko'nun kastettiği hıyarın kalitesi değil, müşterinin “hıyarlığı”dır. Çünkü herkes bilir ki Niko adadaki bostanların taze ürününü günlük satar.

Kimi zaman bir satıcılar korosu oluşur mahallede. Ama hiçbir ses birbirine karışmaz, sanki her biri sırasını bekler. Çelebon, bohçası sırtında bir kapının zili-
ni çevirip:

– Parça kumaşlar yeldi (geldi), basmalar, brostela yecelikler (gecelik) diye nakarata başlar.

Siyah çarşaflik kumaştan elbisesiyle baharatçı madam, kocaman zembilleriyle köşeden gözükür:

– Anasooon, mahleeeep! Kırmızı bibeeer! Rigani kekiiiik! Moskofilyaaaa, fitilakyaaaa!

Kibarlığıyla, her zamanki takım elbise ve kravatlı görünüşüyle iğneci Mehmet Bey bisikletinin üzerinde gülümseyerek geçer ve bir evin önünde durup, elindeki dikdörtgen meşin çantasıyla can yakmaya hazır olduğunu beyan eder. Ah ne korkardım onun kalsiyum sandoz iğnelerini yemekten.

– Makaraciiiiii! Zarif dantelleeer var, iplik vaaaar! Tire vaaaaar, düğme vaaar!

Makara satan kısa boylu zayıf ve çabuk çabuk yürüyen Yahudi, rüzgar gibi geçiyor mahalleden.

Yaşlı pos bıyıklı bir Arnavut, omuzundaki sopaya bağlı bir kova ile mala ve kazmadan ibaret takımıyla ağır, ağır yürüyerek yaptığı işi duyuruyor:

– Laaaaaaaam... cııııı!!!..

Tek atlı ve varilli arabalarıyla sucuların sesi nokta gibi kısa sürer.

Omuz değnekleriyle taşıdıkları tepsilerle:

– Silivriniin gaymaaahh! Yooooorçuuuu!.. diye seslenen çoğu Kastamonulu yoğurtçular, gece de tahin-pekmez satarlar.

Ayaklarında çarık, altta şalvar üstte ceket dolaşan Çankırılıların işini tahmin edersiniz sanırım:

– Lebleeeebiciiii, sarı leblebiiiii, ıscak ıscaaak!

Onların leblebi helvasının tadına doyum olmaz. Üç kuruşa, evet gerçekten üç kuruşa satılan bu helvaları, tanesini yüz paradan hesab edip, iki taneye beş kuruş ödeyerek almak bizim işimiz.

– Koooooz helvaaaaa!..

Biz mahallenin çocukları bu sesi duyunca ne yapıp edip, annemizden delikli kuruşları alıp koz helvacıya koşuyoruz.

Bir ara pamuk helvacı da gelmişti adaya. Ama koz helvacıyla macuncu sıcak bakmadılar bu pamuk saçlı yaşlı amcaya. Çünkü gereğince satış yapamıyorlardı. Pamuk helvanın yapılışını izlemek ayrı bir keyiftir çocuklar için. Üç tekerlekli camekanlı el arabasında, Optimus marka gaz ocağını yakıp pompaladıktan sonra isteğe bağlı esanslarla rengarenk pamuk helvaların gözümüzün önünde yapılması sanki bizleri adam yerine koymuşlar gibi gelirdi. Özel imalat!

Kaymakamlık binasının arkasındaki çocuk bahçesi annemizle gidebildiğimiz tek salıncaklı, tahtaravallili oyun yerimiz. Bizler salıncakta sallanıp tahtaravallide bir aşağı bir yukarı çıkarken annelerimiz de yanlarında getirdikleri yünlerini örerler.

Pazar sabahları kimi arkadaşlarımız Hrisafi'den aldıkları gazeteleri mahalle aralarında dolaşarak satıp harçlıklarını çıkarıyorlar. Sattıkları gazetelerin isimlerini avaz avaz bağırarak dolaşırken sesleri de kısılıyor. Ne çok gazete çıkardı o zamanlar. Öncelikle sabahları çıkan gazeteler: *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Vatan*, *Yeni Sabah*, *Ulus*, *Zafer* en önemli sabah gazeteleridir. Akşamüstü; *Gece Postası*, *Akşam*, *Ekspres* gazetelerinden başka, Rumca *Apoyevmatini*, *Embros*, *Tabidromo* ile Ermenice *Ɔamanak*, *Marmara* ve Fransızca *Ɔurnal Doryan*... Yahudilerin *Ɔalom* gazetesi bugünkü gibi gene haftalık çıkıyordu.

– Yorgaaaaançiiii! Pamuk yataklar atayruum!

Karadenizli hallağın sesi duyulunca evlerden mevsimlik siparişler verilir. Yaz ve kış mevsimlerinin başında mutlaka yataklar hallağa gönderilip pamukları veya yünleri attırılır.

– Kırınuk tabaklar tamir ediyoruuum!

Kırılan tabaklar, değerli olsun olmasın bu sesin sahibine tamir ettirilir. Kapının önünde, dizlerinin üstüne serdiği tezgahında kırık tabaklara açtığı deliklerle parçaları birbirine telle kenetler, bir yapıştırıcı sürüp geri kazandırır o...

Tamircilerin sesi gün boyu mahalleden hiç eksilmez:

– Musluuukçiiii!

– Teneeekeciiiiiiii!

Yağ, gaz tenekelerinden su kovası yapıldığı gibi, eskimiş galvaniz kovalardan maltız da yapılır.

– Galaaaaayçiiiiii!..

Bakır kapların kalaylanması çok hassas davranılır. Eh, sağlığımız söz konusu. Kalayı atmış kapla yapılan yemek insanı zehirleyebilir. Yemek kapları kararmaya başlamadan kalaycıya verilir. Karadenizli Ömer amca mahallede adamını dolaştırır, müşterilerini yormak istemez. Mahallede dolaşan Osman amca da Karadenizlidir. Kalayı, “galay” diye telaffuz eder.

– Eskiiiiici! Eskiler alırım, şişe çinko, bakır alırım!

Eskici Arakel aksayan ayağını sürüyerek ve çolak olmayan elinde tuttuğu torbasını sırtında taşıyarak mahalle mahalle dolaşır. Akşama doğru içkici arkadaşları; Kolyaço, Kukya ve Kavli Vasil ile çilingir sofrasını kurarlar, rakıya zam gelince önce şaraba, sonra mavi ispirotoya düşeceklerdir.

– Bardakçı geldi hanımım! Billur bardaklar vaaar!..

– Sulu limooooon!..

– Sakınız kabaaaaak!..

– Süüüütçüüüüüüüü!..

Her sabah Kartal ve Pendik'ten sütçüler vapur veya sebze motoruyla gelirler. Peşin para almazlar, evin dış kapısının yanındaki duvar pervazlarına kurşun kalemle çentik atarlar, belki de taş devrinden kalma bu veresiye defterlerini kullanırlar... Aydan aya hesaplaşılrken hiçbir sorun çıkmaz.

Seyyar satıcıların arasında bir de dertlere deva dağıtan ses duyulur:

– Sülüüüüükçüüüüüü!..

Su dolu şişeler içinde satılan sülükler kimi hastalıklara iyi geldiği bilinir. Sülük alanlar, özellikle varisi ve romatizması olanlardır. Sülükleri ağrıyan yerlerine yapıştırıp, kanın emilmesi sağlanır. Böylece hastalıklarının iyi olacağına inanırlır.

– Reçellik okka gülüüüüüü!..

Seyyar satıcıların sesleri kimi zaman beklenmedik bir anda söylendiğinde, evde çocuğunu uyutan anneleri yerlerinden hoplatır, onlara ninnilerine yeni maniler ekletir:

*Sesin kırılsın inşallah!
Geçmez olarsın maşallah!
Ninni benim gülüme ninni!
E yavruma! Eee eee e!*

Kimi zaman kumcu eşeklerinin nal sesleri ve anırtısı, kimi zaman itfaiyenin çan sesi ırkildir çocukları... Ama hergün kiliselerin kampana sesiyle, dinlemeye doyamadığımız hoparlörsüz ezan sesi bize zamanı bildirir.

İşte böyle dalıp gittiğim, kısa pantolonlu çocukluk dönemimin hayali içinde yaşarken, omuzuma uzanan bir el ve helvacı Yavuz'un sesi zaman satan dükkânın tılsımını bozuyor:

– N'aber fıstık!

ÇARŞI

– Paşa kaybetti hanıml..

1950 yılının bir bahar günü, akşam eve gelip bu haberi veren babamın, ne demek istediğini önce anlamamıştım. İlkokula başlayıp, yürüdüğüm yolların değişmekte olduğunu görünce, İsmet Paşa'nın neyi kaybettiğini anlamaya başladım.

Taş döşeli yollar asfalt oluyordu. İlk asfalt da çarşıya döküldü.

Ada'nın yolları çok önceleri toprakmış. Sonra, Hristos'daki ocaklardan getirilen taşlarla, gemi omurgası gibi döşenmiş. Ortada iri taşlar, etrafında kaldırıma doğru ondan ufak taşlar döşeliydi. Döşeme ortaya doğru meyilli yapılmıştı. Sanırım yağmur sularının akması için...

Küçücük ayaklarımızla bu yollarda düşe kalka yürümekten kurtulup, doğru dürüst koşup oynamaya başlamamız, ülkedeki özgürlüğü önce bizim tatmamızdı.

O günlerin çarşısında, sokak lambalarıyla, dükkân lambalarının verdiği ışık hemen hemen aynıydı. Her iki aydınlatmanın voltajı çok düşüktü. Her halde kartma döneminden kalma bir alışkanlık olsa gerek.

Dükkânların vitrinlerini akşamları tahta kepenkler örterdi. Boyasız, güneşten ve yağmurdan kararmış tahta kepenkler.

Kasapların vitrinli buz dolapları yoktu. Manavların kışın dahi önü açıktı... Berberlerin dış cephesinde silindirik şeklinde ve üzeri helezoni kırmızı-beyaz çizgiler olan üç boyutlu bir simge dururdu. Kapılarını yaz mevsiminde açık tutarlardı ama boncuklu veya kamışlı sinekliklerini takmadan edemezler.

Ekmekler, fırından başka bir de ekmekçi dükkânlarında satılır. Sadece kiloluk yuvarlak imal edilen ekmekler fırınlarda olurdu.

Koca çarşıda dört tane kahvehane vardı.

Sabah çok erken saatte açılırlardı. Ocaklarında mangal kömürü kullanırlardı. Sabah en geç saat 9'a kadar ilk müşterilerle dolan kahvehaneler, bu saatten sonra boş olurdu. Akşam 5'e kadar tek-tük gelen yaşlılarla, esnafı çay, ıhlamur, adaçayı, kahve ve nargile servisi yaparlardı.

Akşam bu saatten sonra inşaatlarda çalışanlar yıkanıp, iş elbiselerini değiştirerek, günlük giysileriyle sokun ederler, masalara dağılıp, pastra, prafa, pişti, domino oynarlardı. İnşaatlarda çalışanlar, duvarcı, sıvacı, demirci, boyacı gibi ustalarla, onların ameleleriyle.

Ameleler daha ziyade Erzincanlı ve Sivaslı olup, ayrı - ayrı kahvehanelere, ustalar ve kalfalar Rum olup, onlar da ayrı ayrı kahvehanelere giderlerdi. Bir de dükkânı olan ustalar vardı, örneğin marangoz, soğuk demirci gibi onların da devam ettiği kahvehaneler ayrıydı ve daha geç saatte dükkân kapattıklarından, bu akşam toplanmalarına kimi zaman geç giderler, kimi zaman da hiç gitmezlerdi. Gitseler bile oyun oynamaz, birer bardak sıcak şey içip kalkarlardı.

Kahvehaneler kış mevsiminde en geç saat 22:00'de kapanırdı. Perakendeci esnafın kapanma saati kimi zaman 21:00'i geçerci.

Lokanta çok azdı, daha ziyade, aşçı dükkânlarıyla meyhaneler vardı. Bugünkü mezeciler yoktu. Sütçü dükkânları vardı. Buralarda süt, yoğurt, tereyağı ve kaymak satılırdı. Süt güğümleri dükkânların içinde kuyularda muhafaza edilirdi. En ünlüleri Sarandı'ydi. Argiri, Vangel ve Hayrullah da diğerleri. Sarandı'nın Yalova'da imalathanesi vardı ve her gün vapurla taze yoğurt gelirdi. Yoğurt toprak, cam ve teneke kaplarda satılırdı. Kapların depozitosu vardı.

Isınma odun ve kömürle yapıldığından, üç büyük mahrukatçı vardı. Bunlar, çarşıda Stamat ve Miço kardeşler, Altınordu caddesinde ise Ali Eti-Abdullah Özdemir ortaklar ile Cemil-Nedim Genç kardeşlerdi. Bir de şimdiki Konak lokantasının yanında, kahveci Ali'nin olduğu yerde yalnız mangal kömürü satan Kazım adında biri vardı. Evlerde yemekler maltızlarda yapıldığından ve terzilerdeki ütüler kömürlü olduğundan mangal kömürüne olan ihtiyaç fazlaydı.

İsa Çelebi sokağında Nikolaidis'in keresteci dükkânı çok büyüktü. Bugünkü Kasap Burhan'ın dükkânından köşedeki kahveye kadar uzanırdı. Karşısında da kalaycı Ömer Karsan'ın dükkânı vardı. Yemekler bakır kaplarda pişirildiğinden, kalaycı dükkânına sık gidiyordu.

Bugünkü gibi bol meşrubat ve sigara olmadığından sucu, tütüncü dükkânları vardı. İki tip sucu vardı. Biri damacana ve şişe suyunu toptan satanlar, diğeri de bununla birlikte gazoz, maden suyu ve Tekel'in içkilerini de beraber satanlardı. Tütüncüler de Tekel'in sigara, kibrit, tömbeki, pipo ve sigara tütününü satarlardı.

İnşaat malzemesini satan kumcuların depoları deniz kenarında olup, motordan kum çeken işçiler, başlarına Amerikan kumaştan şeker veya un çuvallarını geçirip, üstlerinde bir tek uzun donlarıyla ve sırtlarında konik küfeleriyle, motorla kara arasındaki kalaslarda koştura-koştura tahlisiye işlemini yaparlardı.

Hamalların kullandıkları önden çekişli arabaları o gün de vardı. Bu arabayla daha ziyade düşüp kırılacak, zarar görecektir bakkaliye malları taşınırdı. Örneğin sirke damacanası, şişe ve teneke zeytinyağı gibi. Diğer yükler sırtta semerle taşınırdı.

Taşıma işini Pötürgeliler yapardı. Devam ettikleri kahvehaneleri de ayırırdı. Uzun süre hamalların kahyalığını yapan Bilal Ertürk'den dinlediğime göre, daha önceden taşıma işi Rumlar tarafından yapılıyor-muş. Bu iş kolunun Pötürgelilere geçmesi sırasında iki grup arasında kanlı bıçaklı büyük kavgalar olmuş.

Manavlar içinde en ilginç olanı Onbaşı'ydı.

Çok az çeşit meyve-sebzeyi günlük bulundururdu. Örneğin birgün kabak ve patlıcan satarsa ertesi gün başka iki çeşit mal satardı. Kardeşi İlya da dükkânın önünde limon satardı.

Öğlenleri saat üç gibi Onbaşı'nın dükkânı kapatıp, evine uyumaya gitmesiyle, gençlerin tenis topuyla zuhur etmeleri bir olurdu. Onbaşı sarı kireç badanasıyla boyadığı tahta kepenklerini takıp, dükkânını kilitleyip gidince orası kale olurdu. Balıkçı Minas kaleye geçer, berber Kasapoğlu ve kasap İsmail ona şut atmaya başlar, sırayla gençler toplanır ve ortalar yapıp tek kale futbol oynanırdı. Ben de kaçan topları onlara atmak için beklerdim.

Kasapoğlu; Beyoğluspor'da oynarken deneme maçlarında Beşiktaş'ta da forma giymiş ama İstanbulspor'a transfer olmuştu. Adı Niko idi. Lefter uçaktan korktuğu için Fenerbahçe'nin Rusya'daki özel maçına gitmemiş, yerine Kasapoğlu gitmişti. Milli formayı da giyen Kasapoğlu futbol hayatını İstanbulspor'da noktaladı.

Kasapoğlu arada bir bana da top atıp, sevindirirdi. Birbir buçuk saat sonra Onbaşı gelince top oynama biterdi ama Onbaşının dırdırı başlardı. Kimseyi şikayet etmez, söylene söylene içerden çıkardığı badana kovaıyla kepenklere bir kat daha sarı badanayı çekerdi. Zira oyun oynarken atılan şutlardan kepengin üzerindeki boyalar pul-pul dökülürdü.

Önceleri Güven Pastanesi olan dükkân (şimdi manav) Ali adında bir Erzincanlı'nın kahvehanesiydi. Hatta bu Ali Efendinin Fenerbahçeli Can Bartu ile bir akrabalığı olduğu bile söylenirdi. Bu kahvehanenin müdavimleri, Erzincanlı inşaat işçileriydi. Paydostan sonra

buraya gelenler, türlü kağıt oyunları ve domino oynayarak oyalanırlardı. Meraklıları için nargile servisi de diğer kahvehanelerde olduğu gibi burada da vardı.

Kış mevsiminde bir akşam üstü, saat 7 sularında kahvehane sakinlerinin cam-çerçeve kırarak koşar adım dükkândan kaçışları, kavgayı mı oluyor sorusunu akıllara getirmişti.

Kahvehaneye yönelen Adalılar, hiç kimsenin kavgayı etmediğini, ama koşarak sokaklarda dahi kaçmaya devam ettiğini görünce çok şaşırmışlardı. Kahvehaneyi sessizlik kaplamıştı. İçeriye bakınca masaların arasında şaşkın-şaşkın bakınan bir beyaz tavşan, kaçışmanın nedenini açıklıyordu.

Kahvehanenin müdavimleri Alevi kökenli işçilerdi. Tavşandan tiksindiklerinden, bir muzip adalı kapıyı açıp, gizlice karton kutu içinde tavşanı bırakıp hızla oradan uzaklaşıyor. Uzaklaşıyor ne kelime, öyle bir zamanlama yapıyor ki emaneti bırakıp hareket etmekte olan vapura son dakikada atlıyor... Kahvehaneye bir süre sahibi bile giremedi. Ardından tamirat, boya, badana ve temizlik yapılarak kahvehane hizmete açıldı.

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra şakayı yapmanın adı kendiliğinden ortaya çıktı. Emanetçilik ve tellallık yapan bu muzip adam yıllarca adaya gelmedi. Şaka yaptığı nesil nerdeyse terki dünya edip, kendisi de çok yaşlanınca, yakın bir zamanda adaya torunlarıyla gününbirlik geldi.

Bizim Prinkipo'da karşılaştık. Babamı sordu. Önce tanıyamadım. Çok eski adalı olduğunu söyledi. Ben de tavşan olayını hatırladım ve:

– Yoksa siz Bulgar Yorgo musunuz? diye sorunca, başıyla onaylayıp, kıs kıs gülüverdi.

Şimdi Arçelik mağazası olan yerde Rupen'in balıkçı dükkânı vardı. Rupen, kardeşi Haçik ve oğlu Onnik ile birlikte çalışırdı. Dükkânın bütün yükünü oğlu çeker, Rupen köşesinde otururdu.

Rupen sevilen, sayılan bir insandı. Bu sevginin önemli nedeni, ikinci bir iş olarak yaptığı, ama asla para almadığı çıkıkçılıktı. Kırık, çıkık, boyun tutulması gibi rahatsızlığı olanlar doktora değil, Rupen'e başvururlardı. Rupen ayakta tedavi edeceklerine oturduğu yerden müdahalesini yapar hemen gönderirdi. Bende de boyun tutulması olunca çekinerek Rupen amcaya gelirim, düzeliş giderdim. Çıkığı olanlara, Barba Hristo'nun kahvesinde masanın üzerine yatırarak bakardı. Dükkânından getirdiği şişe içindeki yağı hastanın ağrıyan yerine sürer, dakikalarca ovalar, sonra çıkık olan yeri yerine oturtur.

– Geçmiş olsun, bi daha tikat et! diye yollardı.

Para vermeye kalkanları da terslerdi:

– Sok onu cebine... Cebin almoorsa git bi fakiri doyur...

Kırığı olana da yerine göre tahtalarla, yerine göre bezlerle sargılar yapardı. Hatırladığım kadarıyla yaptığı bu tedavilerden hiçbirisi başarısız olmadı.

Rupen, belli zamanlarda adadan yok olurdu. Soranlara dağlara gittiğini söylerdi. İleri yaşlarda çıkıkçılığı bırakmıştı. Ancak boynu tutulanlara, o da tanıdıklara çare oluyordu. İşin sırrını sorduğumda gülerek baba-

sından el aldığını anlatmıştı. Kardeşinin de el aldığını kendisinden dinlemiştim.

Çıkıklarda dakikalarca sürdüğü yağın ne olduğunu sorunca da gülerek balık yağı olduğunu anlatmıştı. İşte o balık yağının, adadan gittiği zamanlarda dağlarda dere kenarlarında topladığı alabalıkları, saf zeytinyağının içine atarak elde ettiğini söylemişti.

Yıllar sonra Bursa'nın bir köyünde Yunan göçmeni İsmail isminde bir çıkıkçıyla tanıştığımda aynı balık yağıyla bir kez daha karşılaştım.

Sağlık konusunda diplomasızların başında berber tatifesi de geliyordu. Özellikle saçkıran, kıl dönmesi gibi rahatsızlıkları tedavi ederlerdi.

Kırtasiyeci Affan'ın babası Berber Mehmet de sarılık keserdi. Nereden öğrendiğini sorduğumda bir bilenden el aldığını anlatmıştı. Daha önceleri sünnetleri dahi berberlerin yaptığını bilmeyen yoktur. Dönemin İstanbul Belediye Başkanı Cemil Topuzlu'nun berberlerin başka konularda hizmet vermelerini yasakladığını okumuştum.

Yufkacı Yavuz'a bizler Helvacı Yavuz derdik. Adada yaz kış en çok satılan tatlı her halde ucuzluğundan olsa gerek helvaydı.

Kışın tahin helvası, yazın da yaz helvası satılırdı. Sonraları baklava ve tulumba helvanın yerini almaya başladı. Tulumbayı Mehmet Keşkekçi, baklavayı da Karadayı en iyi yapanlardı. Mehmet amca Façyo Lokantası-

nın işletmesini alınca, tulumbanın kiralını Yavuz yapmaya başladı. Yavuzların dükkânı ahşap olup, üst katında malsahibi Madam Malvina annesiyle otururdu. Madam Malvina, dört lisan bilen, kısa boylu şişman iri göğüslü bir bayandı. Yavuz'un dükkânında veya kapı önündeki muhabbetlerimizde dönem dönem Malvina da bulunurdu. Elinde kapı anahtarının bağlı olduğu zinciri çevirerek, bilgiç bir eda ile konuşurdu.

Ne yalan söyliyeyim ben onun konuşmalarını dinlemez, göğüslerini seyretmeye bayılırdım. Yavuz'a her gittiğimde de:

– Madam Malvin'yı çağırırsana... Sohbet edelim, diye Yavuz'un başının etini yerdim.

Madam Malvina'nın takıntısı Bizans tarihiydi! Kimi zaman ölçüyü kaçırıp, “Kostantinopolis” muhabbetine girince, Madam Malvina'nın iri göğüslerini bırakır, tartışmaya başlardım.

Madam Malvina fütursuzca bize propoganda yapmaya kalkar, gerçekleri çarpıttırdı. Bir keresinde ona Bizans tarihine sığınarak “alegori” yaptığını, asıl anlatmak istediğinin “Megalo İdea” olduğunu söylediğimde çekip gitmişti.

Topal Yorgo'nun meyhanesi, Palamut sokağındaydı. Tam bir tek-tekçi meyhaneydi. Vapurdan çıkıp eve hemen gitmeye mecbur yolcular ile işlerinin başında bulunması gereken esnaf buraya uğrar, bir tek atıp oturmadan giderlerdi.

İçerde iki masayla iki kerevet veya eskilerin deyişiyle peyke, birkaç da iskemle vardı. Vitrinli buzdolabında

Yorgo'nun karısı Madam Eleni'nin yaptığı zeytinyağlı mezelerle meyveler bulunurdu.

Yorgo'nun bir ayağı kısa olduğundan Adalılar ona topal lakabını uygun görmüşlerdi. Kovan gibi işleyen bir dükkândı. Tek-tekçilerin girmeleri ile çıkmaları bir olurdu.

Genellikle içkiler ayakta yuvarlanırdı. Buzdolabının üstünde bu müdavimler için zeytin, üzüm gibi çatala ihtiyaç duyulmadan yenen mezeler hazır dururdu.

Benim doğduğum ev işte bu topal Yorgo'nun meyhanesinin karşısındaydı. Yani balıkçı Rupe'nin olduğu yerde babamım ilk bakkal dükkânı varmış. Dükkânın arkasında da evimiz. Dolayısıyla Yorgo ve karısı Eleni ile muhabbetimiz iyiydi. Rakı içme adabını ondan sorarak öğrendiğimi söyleyebilirim. Uygulamada ise hocam Niko Mundi'dir.

Yorgo'nun evi hemen dükkânının yanındaydı. Yorgo ölünce karısı dükkânı çalıştıramadı, bir sonraki küçük dükkânda ölünceye kadar gazete bayiliği yaptı. Kedilere olan düşkünlüğünden dolayı evi kedi doluydu.

Kedi denince akla gelen ikinci kedi sever, fıstıkçı doktordu. Lonca sokakta, içinde tualeti olmayan bir odada eşile ve kedileriyle birlikte otururdu. Doktorun adı İsmail Bişare idi.

Eşinin bir zengin evinde hizmetçi olarak uzun yıllar bulunduğunu biliyorduk. Zengin adamın ölümünden sonra doktor, miras talep etmeye başladı. Uzun süre bu konuyu kafasına takmıştı. Adanın gençleri doktoru kızdırırlardı:

– Oraya mı doktor?!

O da:

– Eşşoğlu eşşekler!.. diyerek, sopayla çocukları kovarlardı.

PTT lokali Aziz ve Mecit Kurteş kardeşlerin Vatan Kırathanesiydi. Burada denize nazır nargileler fokurdutılır, en çok da adaçayı ve melisa içilirdi. Mecit amca yaz aylarında gömleğinin üzerine yelek giyerdi. Yeleğin iç cebinde ise devamlı 25 cl'lik Fahrettin Kerim, yani tırtıl şişeli Yeni Rakısı bulunurdu. Dükkânından her çıkışında uygun bulduğu yerlerde şişeyi ağzına diker, susuz götürürdü.

Uygun yerler, bakkal Fahri ve manav Mihal'di. Buraların uygunluğu hem arkadaşlıkları hem de ağıza atılacak zeytin, meyve gibi mezelerdi. Mecit amca şakacı, çocuklara karşı müşfik, sessiz, uzun boylu ve gözlüklü, Arnavut asıllıydı. Babası Priştine'den göç etmiş olup, sanırım Tapu Dairesinden emekliydi.

Vatan Kırathanesinin yanındaki lokantayı kulakları iyi duymayan Farağon işletirdi. Daha sonra burasını Tuluğ Bey Kapri olarak çalıştırdı.

Farağ'o'nun en tipik müşterisi Doktor Çat'tı. Bu bey kıpkırmızı ve güleç yüzlü, şişman sayılabilecek siklette, gerçek ismi Hüseyin olup, tabiri caizse obur biriydi.

Elinde devamlı Fransızca bir gazete bulunur, kendisine bakanları, gazeteyi çıplak başına götürerek "Çat" diye selamlardı. Adada yazın gözükürdü. Beyaz keten

pantolon, beyaz kısa kollu pamuk gömlek, beyaz çorap ve beyaz iskarpin giyerdi.

Çarşıdan Anadolu Kulübüne kadar yürüyerek birkaç tur atar, sonra Faraço'nun sahil tarafına kurulup otururdu. Aman ne yemek Tanrım, ne yemek... Abartılı gelmesin sakın kimseye, bugün hayatta olup, Çat doktorun yemeğini hatırlayanlar beni yalancı çıkarmayacaklardır.

Zeytinyağlı dolmanın büyük servis kayık tabağıyla önüne getirildiğini, eliyle seyredenlere göstere göstere yediğini ve tabakta hilafsız 80-100 dolma olduğunu söyleyebilirim. Bitmedi daha bu üvertür... Arkadan aynı kesafette aklınıza gelebilecek herşeyi yutarcasına yediğine lütfen inanın. Marullar, yumurtalar, patlıcanlar, köfteler, bonfileler, meyveler arkası kesilmenden masaya gelirdi ve Çat Doktor yemek yerken insanlar, sirk seyreder gibi şaşkın şaşkın bakarak önünden geçerdi. Durup kendisinin seyredilmesine kızardı. Hemen iskemleden kalkıp, elindeki gazeteyle, sinek kovalar gibi seyredenleri dağıtırdı. Yemekten sonra gene aynı güzergahta turlarını atar, ikindide vapuruna binip giderdi.

Saat meydanında, Çağla'nın tütüncü dükkânının kapısında Mösyö Jorj sabahtan akşama kadar ayakta dururdu. Ağzında pipo, hep sessiz konuşurdu.

Çağla'nın onu dinlediğini hiç sanmam, çünkü arada uyuklardı. Sanırım Mösyö Jorj söylediklerini kendisi de duymazdı. Sanki mırıldanırdı. Merak ederdik, bu

adamın hiç mi defî haceti gelmez diye. Ne yer, ne içer, varsa yoksa ağzında pipo tüttürür dururdu.

Fanatik bir Demokrat Parti sempatizanıydı. Ceketinin yakasında DP rozeti bulunurdu. İsmet Paşa'yı hiç sevmeydi. Sorulduğunda hep aleyhine konuşurdu. Aleyhte konuşmasının nedeni Varlık Vergisiydi.

Cumhuriyet Bayramlarında saat kulesinin önünde saatlerce sopasını karnına dayadığı büyükçe bir Türk Bayrağını kımıldamadan tutardı. Bu duruşu, kimi arkadaşlar için bulunmaz bir fırsattı! Muzır arkadaşlar Jorj'un ceketinin cebine bayatlamış yumurta bırakıp, sonra da üstten cebine vurarak, yumurtanın kırılmasını sağlardı. Tam yumurtaları kırma anında da:

– Aslan müsü Corç, sen bi tanesin!.. demeyi ihmal etmezlerdi.

Jorj sesini çıkarmaz nöbete devam ederdi. Bozuk yumurta çok kötü kokar, partililerin ricası para etmez, şenlikler bitene kadar Mösyö Jorj iş bellediği bayrak nöbetini terketmezdi. Ertesi gün ne mi olur? Jorj yumurtayı kırana kızmaz, üstelik daha çok tahrik ederdi:

– Orada nöbetteyken yaptığın marifet değil, normal zamanda yap da göreyim, derdi.

Malum arkadaşlar ne yapar eder, Çağla'nın köşesinde dururken de Jorj'un cebinde yumurta kırarlardı.

Pipolu Jorj ne kadar Demokrat Parti fanatığıyse, bir o kadar Cumhuriyet Halk Partisi fanatığı de Kozalak Rıza'ydı. CHP'nin aidatlarını toplar, evrak işlerini ya-

pardı. Yanında yanlışlıkla CHP veya İsmet Paşa aleyhine şaka da olsa bir söz edilmesin, hemen orayı söyle-ne-söylene terk eder, o kimseye darılırdı. Şakayı yapmanın, şaka yaptığını anlatana kadar göbeği çatlardı. Kozalak Rıza'yı en çok da CHP'liler kızdırırdı.

27 Mayıs Devriminden sonra Yassıada'da kurulan mahkemelere halk da dinleyici olarak götürülüyordu. Babam ve annem de bu duruşmalardan birine izleyici olarak gittiler. Yassıada'dan dönüşte, dükkânımıza sıkça uğrayan Rıza amcaya babam:

– Adnan Beyin sana selamı var...

deyince dükkânı bir terk edişi var ki görülmeye değer. Babamla bir süre konuşmamıştı. Araya girenler sayesinde barıştı.

Tek parti döneminde belediyede odacılık yaptığı ve buradan emekli olduğunu duymuştum. Yıllar sonra elime geçen bir belediye çalışanları fotoğrafında Kozalak Rıza'nın odacı üniformalı halini gördüm.

Neden mi kozalak? Kafasının şeklinden dolayı Rıza amcaya adaya özgü bir espri anlayışıyla bu lakap uygun görülmüştü.

KALDIRIMLAR

Bir zamanlar adamızın çok mu çok güzel, güzel olduğu kadar da özel kaldırımları vardı. Her ev veya işyeri sahibi, binaları gibi kaldırımlarına da özen gösterirlerdi.

Adanın sakinleri zevkli kişilerdi. Binalarının cephelelerini periyodik olarak belli sürelerde bakıma alırlar, balkonlarından veya pencere kenarlarından çiçeği ek-sik etmezlerdi.

Cami minaresinin şerefesinde dahi çiçek saksılarının, sarmaşıkların olduğu anlatılır.

Değişik karolarla döşeli binaların önü, bana eski çağdan kalma mozayikler gibi gelirdi. Con Paşa köşkünün kaldırımlarında ta Marsilya'dan getirilmiş karolar döşeliydi.

1950'li yılların sonuna doğru kumsalda, eski salhane-de, kilise arazisi üzerinde Andrea ve Yorgo Frangopulo kardeşler çini ve mozaik imalathanesi kurdular. Biz

o zamanlar bu iş yerine fabrika diyorduk. Kaldırımların yapımına da bu tarihten sonra coşkuyla başlandı. Daha önce zaten asfalt yol yoktu ki kaldırım olsun. Kaldırım yaptıracak olanlar, Frangopulo kardeşlere kadar giderler, ya hazırdaki motiflerden ya da özel çizimle karo sipariş ederlerdi. Kısa sürede yapılan mallar binaya sevk edilir, ustaların mahir elleriyle, sokağın durumuna göre yekpare düz veya kademeli olarak döşenirdi.

Kaldırımların yolla olan kot farkı on santim kadardı. O kaldırımların üzerinde havanın ısısına, mevsimin durumuna göre kimi zaman kahveler içilir, kimi zaman da yemekler yenirdi.

Kaldırımlar evlerin dışarıya bir uzantısıydı. Baharda ve yaz aylarında sokak kapısı ardına kadar açılır, salonun devamı kaldırımda biterdi sanki. Biz çocuklar güzel havalarda kaldırımlara minder koyup oturur, çeşitli oyunlar oynardık. Kız çocukları bez bebekleriyle, biz erkekler de tahtadan oyuncaklarımızla kaldırıma kurulurduk.

Sabahları ev temizliğinin devamında kaldırımlar mutlaka süpürülür, oturulacağına yakın da sabunlu sularla yıkanırdı. Atlı küçük temizlik arabaları erkenden evlerin çöpünü alırdı. Mahalle çöpçüleri sabah temizliğinden sonra sahne alırlardı. Yokuşların kaldırımda sırt hamallarının dinlenmeleri için seki taşları vardı. Sanırım Şehpal ile Düzenli sokaklarının kesiştiği yerde bunlardan biri hâlâ duruyor.

Mahalle arasında futbol oynarken kale direğinin biri taş, diğeri de kaldırım kenarı olurdu. Esnaf kesinlikle mallarını kaldırımlara çıkarmazdı. Kaldırıma malını

çıkarana önce ihtar edilir, fazla değil, birkaç dakika sonra tekrar gelinir, eğer hâlâ mallar duruyorsa itirazsız para cezası kesilirdi.

Adamızın bu güzel kaldırımları otuz yıl, eskileri de sayarsak belki de yüz yıl insanlara hizmet etti. Sonra bir fırtına esti, güzellikler bozuldu.

Önce sıkıştırılmış çimentodan yüksekliği otuz santimi aşkın kenar taşları döşendi. Güzelim karoların üzeri moloz ve kumlarla örtüldü. Üzerlerine de tek tip ve oluklu hantal karolar döşendi. Bayanların iskarpin topukları kırılmaya başlayınca bu kez sıkıştırılmış çimentodan imal edilen taşlar döşendi. Bu arada yenden asfalt dökülüp kaldırımların yolla kot farkı otuz santimi aşınca binaların boyu kısaldı.

PADIŞAH SOFRASI

Yağmurlu ve soğuk bir kış akşamı. Hasanla birlikte Yalova ekspresinden çıkıp, ilk durağımız Niko Mundi'nin fırınına kendimizi atıyoruz.

Niko ağabey Avustralya'dan, emanetçi Yova'nın damadı Foti'nin oğluyla birlikte geldiğini, akşam Yorgo Frangopulos'un evinde yemek yiyeceğimizi fısıldadı. Hasanla birşeyler alalım dedik, herşeyi hazırladığını, alınacak bir şey olmadığını söyledi ama saymaya başlayınca pastırmayı unuttuğunu anladık. Rahmetli mezeci Güngör, nefis bir sırt pastırma kesti. Eve gidildi, önce tanışma faslını tamamladık. Süleyman Hararlı'nın oğlu Hasan, Avukat Fuat Akoğlu'nun oğlu Tuğrul, Bakkal Fahri'nin oğlu Ahmet.

Hepimizin babalarını tanıması doğaldı. Her üçümüzün de babaları rahmetli olmuştu. Avustralya'dan gelen bu eski adalı, rahmetlilerle olan anılarını anlatıyor, geçmişi yaşıyordu.

Sofra kuruldu, beyaz peynir, roka ve kıvırcık salataları, hem söğüş hem kağıtta pastırma, radikya, zeytinyağlı barbunya, fava, tuzlu balık, süzme yoğurt, sahanda tereyağlı eski kaşar, şarap ve elbette Yeni Rakı.

Gelgelelim, Foti'nin oğlu hiçbir şey yemiyor, konuşmalarımıza da garip-garip bakıyor. Kadehler yuvarlanırken, sohbet koyulaştı. Kumcu Yorgo ve Niko ağabeyler Foti'yle gençlik günlerinden konuşuyorlar, adanın o günlerdeki güzelliklerini anlatıyorlar. Derken kapı çaldı. Hüseyin (şimdiki Büyükkada fırınının sahibi) koca bir paketle içeri girip sofraya bir tepsiyle bıraktı. Afiyet olsun diyerek gitti. Foti hemen anladığı gelen paketin sırrını, tebessümle:

– Breh... breh... breh! Bunu hiç beklemiyordum vre... kağıt kebabı he, pa... pa... pa...

Paket açılıp, buhar yüksek tavana doğru yükselirken Foti'nin oğlunun şaşkınlığı daha da arttı. Foti oğluna kağıt kebabını İngilizce anlatıyor, tadına bakmasını istiyor ama nafile... Babasının birkaç kez ikazına rağmen hiçbir şey yemeyince Niko ağabey ona peynirli sandviç yaptı, oğlan mutlu oldu.

Oğlunun bırakın Türkçeyi, Rumcayı da bilmediğini, yalnız İngilizce bildiğini söylüyor mösyö Foti.

– Vre bu çocuk Avustralya'da doğdu babasının memleketinde de hamburger istiyor. Ne anlar ağız tadından.

Sohbet güzel, kimi zaman neşe, kimi zaman hüznle geçen konuşmaların sonunda Foti:

– Vre Niko hatırlar mısın böyle güzel yemeğin üstüne mutlaka bir işkembe çorbası içerdik, der demez. Niko ağabey soruyor:

– İster misin Foti?

– Nerden bulacaksın vre bu saatte?

– O da var vre Foti o da var... deyip içerden işkembe tenceresini getirmez mi?

– Vre Niko, siz burda Padişah sofrası kurmuşsunuz be... Hafta sonu Atina'ya gideceğim, söyleyecem orda-ki arkadaşlara bu sofrayı... Padişah sofrasını. Ben de zannedyordum ki bizim zamanımızdaki o güzellikler bitti.

– Vre Foti biz daha bitmedik be... Biz bitersek bak bunlar var... Hasan var... Tuğrul var... Ahmet var... Biter mi vre bu sofralar... Bu sofrada biterse ada biter vre ada...

YILLANMIŞ ŞARAP

Erdal, içkiyi severek ve bilinçli içerdi. Denizciydi. Maliyeci Hayri Beyin damadı olurdu. Babamdaki eski şaraplara kafasını takmıştı. Babam da onların bozuk olduğunu, geri vereceğini söylüyordu.

Boş kahverengi Doluca şişesine sirkeyi sulandırarak koymuş, mantarını takmış, ağız etiketini de özenle yapıştırmıştım. Biliyorum ki Erdal bir gün o şaraplardan bir şişesini benden isteyecek.

Kışın bir pazar günü Vural'ın dükkânında üçümüz sohbet ediyoruz. Konu gene o şaraplardan açıldı.

– Ahmet, baban vermiyor, bozuk diyor, biliyorum ki bozuk değil! Sen alırsın ancak onları... Kaç para, bir buçuk mu, on lira vereceğim ulan getir şu şaraplardan bi tane!..

– Abi on liraya olmaz, babam kızar, bi de onunla papaz olmayalım.

– Tamam lan on iki buçuk!

– Olmaz abi, değerli şarap...

Vural lafa karıştı:

– Tamam lan getir üstünü ben vericem yirmi lira!..

– Verin yirmi beş lira getireyim...

Erdal atladı:

– Tamam getir!.. Al yirmi beşi...

– Bak sonra bozuktu falan anlamam, ben dayak yemeyi göze alıp getiriyorum, geri almam. Şişe açık olunca babam uyanır...

– Tamam oğlum git getir...

Pazar günleri dükkânlar kapalıydı, dolayısıyla babam evdeydi. Dükkâna gittim sirkeli su dolu şarap şişesini alıp geldim. Erdal şişeyi öpüyor, eviriyor çeviriyor, methiyeler düzüyordu. Sonunda şişe açıldı, koklandı, bardaklara konuldu ve ilk yudumlar çekildi. Erdal beğenisini anlatan nidayla:

– Oohhhh!.. derken Vural:

– Bozuk ulan bul.. dedi.

Bir kez daha tattılar.

Erdal:

– Evet bozulmuş galiba, sirkeleşmiş... İçilmez... Ama Ahmet’in kusuru yok... Ee, ben çok kaşındım.

O yıllarda yirmi beş lira iyi paraydı.

FRİGANİÇA EHI?

Ramazanlar bir başka olurdu adamızda.

Kış aylarına rastladığı günleri hatırlıyorum. Yamala-ki'nin fırınında, iki kişi özel pide hazırlardı. Malzeme- alıp gelenler, ya silindirci Yusuf'un ya da karde-şi eskici Hayrullah'ın yanına rampalardı. Bu iki kardeş, kimsenin hatırını kırmadan, iftar vaktine kadar yumurtalı, kaşarlı, sucuklu, pastırmalı, sebzeli, kısaca nasıl isteniyorsa o şekilde pideleri hazırlar fırına attırır-lardı.

Özel pidelerini alan oruçlular koşar adım evlerinin yolunu tutarlardı. Kimileri de hazırlattıkları pideleri, işyerlerinde müslim-gayrimüslim ayrımı yapmaksızın arkadaşları veya komşularıyla paylaşırdı.

Evimizde verilen iftar davetlerinde sofrayı Rum komşularımızın yaptığı karabaş ve kavak inciri reçelleri, babamın patiskanın içinde yaptığı çoban sucuğu, an-nemin yaptığı kayısı, şeftali, çilek, yeşil incir, vişne re-çelleri süslerdi.

Ramazanda iftar sofrasının sultanı çorbadır. Ev yapımı tarhana, süzme kırmızı mercimek, sebze çorbaları yapıldığında üzerine mutlaka yağda kızartılmış ve ufalanmış bayat ekmek ve kırmızı biber dökülürdü. Çorbadan sonra kimileri iftariyeyi tercih ederler, kimileri de sulu yemekle devam ederlerdi.

Otuz gün otuz çeşit yemek yapılırdı. Etli yemekler, fırında pişirilen yemekler, hemen hepsi özenle ve zaman alarak yapılırdı. Bakır tencerelerde, maltızlarda kömür ateşinde, Trabzon ve Urfa yağıyla pişirilen yemeklerin lezzetini anlatmak ne mümkün!

Sahurda komposto veya hoşaf ile pilav olmazsa olmazdı. Çünkü tok tutucuydular. Kimi zaman pilavın yerini börek alırdı.

Ramazanda pazar günlerinin bir başka özelliği vardı. Rum komşularımızın kiliseden pazar ayininden çıkınca öğleyin mangal yakıp, et veya balık pişirme gelenekleri vardı. Ama gelin görün ki ramazan ayında, mahalledeki oruçluları düşünerek bu geleneğe ara verirdi.

İşte adamızı ada yapan ve unutulup giden “gizli nezahet”in özlemini çekmek çok mu yanlış?

Kadınlar Kadir gecesini, evlerinde kıldıkları teravih namazından sonra camiye gelirlerdi. Kadir gecesinde camiye gelenler arasında gayri müslimler de olurdu ve kimse bu durumu garipsemezdi. Bizler de çocuk aklımızla onların Müslüman olduklarına karar verirdik. Ailemize bunu anlattığımızda gerçeğin düşündüğümüz gibi olmadığını, Tanrı’nın evinin herkese açık olduğunu öğrenirdik.

Bayramlaşmaya ilk gelen komşumuzun kızı Ketî olurdu. Bu minik kız bütün ramazan boyunca kokmasın diye annesinin kızartmadığı ekmeğe hasret kalır, bayramlaştıktan sonra anneme:

– Yaşar hanum! Friganiça ehi? diye sormadan edemezdi.

Sobanın üzerinde kızaran ekmekleri görünce kahvaltı sofrasına bizimle otururdu.

CAMİ YARDIM

EDECEK

Kavli Vasil yemyeşil gözleri, yanık teniyle Hollywood artistlerini aratmıyacak yakışıklılıkta bir berduş bahçevandı. Yaz-kış çok soğuk olmadığı zamanlarda da belden yukarısı çıplak dolaşan ve kolunda taşıdığı sepetinde her zaman bir müskirat olan Vasil, parası azalınca, şaraptan renkli ispirotoya *tenzil-i içki* eyledi.

Parasız kalınca önüne her çıkan Rum'dan şarap parası isterdi.

Kavli Vasil gibi Konyaço da alkolik taifesinden olup, çoğu zaman birlikte içerlerdi. Bu ikilinin meyhane veya lokantaya gitme gibi bir alışkanlıkları yoktu. Yolda yürürken içtikleri gibi, yorulunca veya sohbet ederken kaldırım kenarını mekan tuttukları da olurdu.

Dönem dönem birlikte balık satarak içki paralarını çıkarırlardı. Tek amaçları vardı o gün içecekleri içkinin parasını elde etmek. O kadar.

Günlerden birinde birlikte balık satarken, işleri de iyi giderken -Kolyaço kaşınıyor ya- cebindeki paraları sayar, yeteri kadar şarap parası topladıklarını görünce müşteriye balık vermeye çalışan Vasil'e döner ve:

- Vre Vasil haydi tamam, on şişelik para tamam! der demez sepetteki balıkları kedilere atarlar ve şarap almaya yollanırlar.

Arkalarından bağırان müşteriinin sesi onlar için artık duyulmayan bir hiçtir.

Vasil bir gün içki parası bulmak için son çare Kilisenin papazına gider. Papaz ona erdemli telkinlerde bulunup, İncil'den bir şeyler okumaya başlayınca Vasil fena bozulur ve hırsıyla Kiliseden çıkar. Kilisenin kapısının önüne tekrar elinde bir çuvala gelir, yere serdiği çuvalı seccade gibi kullanarak namaza durur. Papaz kiliseden çıkıp Vasili namaz kılarken görünce:

- Ne yapıyorsun oğlum, diye şaşkınlıkla sorar.

Vasil namazı arasında papaza cevabını yapıştırır:

- Eh ne yapayım Kilise yardım etmiyor, belki cami yardım eder.

Şarabın parasını papazdan koparan Vasil, çuvalı orada bıraktığı gibi hızla uzaklaşır.

Bu Kolyaço ile Vasil'in serüvenleri anlatmakla tükenmez. Yaşamları boyunca her günün her saatinde bir muziplik ve şaşırtıcı olayların olmaması düşünülemez.

Efendim, malum ikili gene satmak üzere balık almışlar ancak şarap parasını çıkaracak satışı gerçekleştirememişlerdir. Elllerinde son kalan kocaman bir adet dülger balığıdır. Malumunuz bu balık yassı, griye çalan sarı renkleri de yüzeyinde taşıyan, marangoz aletlerinin şekilleriyle dolu lezzetli bir deniz canlısıdır.

Sıcak yaz günlerinde çavalye denen sepetlerinde buz olmadan saatlerce dolaştırdıkları bu balık, rengini kaybetmekte ve giderek satılamaz bir hal almaktadır. Akıllarına bu balığı alabilecek tek kişinin, adanın Maden bölgesindeki Ayos Nikola Manastırında yaşayan yaşlı rahibelerden biri olabileceği gelir. Ancak yaya olarak yarım saatten fazla sürecek yolu da hesap ederek, balığa kaybolan rengini kazandırmaları gerektiğine karar verirler.

Nalbur Taki'den aldıkları bir yaldız soba boyası ile balığı bir güzel boyarlar. Ve yola koyulurlar. Azize'miz balığı satın alır, Kolyaço ile Kavli Vasil çarşıya gelmeden, Maden'deki bir bakkaldan alışverişlerini yapıp şaraplarına kavuşurlar. Her ikisi için mutlu son şarapların içimiyle noktalanır.

Sabah kalktıklarında ilk işleri ise Azize'yi ziyaret etmek ve onun yaşayıp yaşamadığını kontrol etmektir. Sağlıklı rahibeyi görünce rahatlarlar ve buraya kadar gelmişken Kiliseye girip bir mum yakmayı da ihmal etmezler.

DEVE TABANIYLA İÇİLEN RAKI

Adamızın renkli simalarından biri de bahçevan Kornili'ydi. İşinin bitiminde her akşam sofraya arkadaşlarıyla birlikte, Bahriye Lokantasında masasındaki yerini alırdı. Bahriye Lokantası, -şimdi hediyelik eşya dükkânı- Saat Meydanındaydı. Lokanta benim ilkokuldan sınıf arkadaşım Çetin'in babası tarafından işletiliyordu.

Bahriye Lokantası temiz ve leziz yemekleriyle öğlenleri lokanta olarak hizmet verirken, akşamları da orta halli Adalıların devam ettiği meyhaneye dönüşürdü. Saatlerin 17:00'yi gösterdiği andan itibaren müdavimler, yerleri önceden belli olan masalarına oturmaya başlardı. Kimler gelmezdi ki: Dayım mahrukâtçı Cemil Bey, boyacı Mehmet Bey, emekli subaylardan Süreyya Bey, Şehir Hatları vapurlarında büfeleri olan Kazım Bey bir masada otururken bir başka masada su tesisatçısı Mösyö Karakin, marangoz Mösyö Cimo, bahçevan Mösyö Kornili, kumcu Aziz Bey...

Masalarda sohbetin neşeyle yapıldığını yükselen kahkahalardan anlıyorsunuz. Bu insanların hepsi farklı siyasi eğilimlere mensup olmalarına rağmen, asla o konulara girmezler, gün içinde başlarından geçen ilginç olay ve konuşmaları, kimi zaman kendileriyle de dalga geçerek birbirlerine anlatıp demlenirler, saatler 21.00 olmadan da evlerinin yolunu tutarlardı.

Sofrada atılan kahkahaların nedeni Kornili'nin derin zekasının ürünüydü. Dinleyelim:

Kornili gibi "deneyimli" bahçevanlar kış aylarında bahçelerine ve emanet edilen büyük saksılarına baktıkları çorbacı ve kodamanların hafta sonunda adaya teşriflerini bekler, nafakalarını alırlardı.

Üç hafta üst üste gelemiyen bir Musevi çorbacı pazar günü gelip Kornili'yle evin yolunu tutarlar. Evin salonuna girince koca deve tabanının yapraklarının canlılığını yitirdiğini görünce Musevi ev sahibi panik içinde:

– Kornili Efendi nedir bu hal? diye sorar.

Kornili haftalardır bitkiye bakmadığını ve su vermediğini nasıl söylesin!

– Üzülme vre müsü. Soğuklardan böyle olur. Kolaydır düzeltiriz. Sen şimdi birkaç şişe alkol al bana bırak. Yaprakları alkolle sileceğim. Bu işlem bütün kış devam edecek. Sen yazın geldiğinde deve tabanı eskisi gibi olur, der.

Mösyö bonkördür, hemen bir kasa rakı aldırır ve Kornili de işe koyulur. Yani muntazam olarak deve taba-

nının suyunu verir. İki hafta sonra bitkinin sahibi gelip deve tabanını eski görkeminde görünce:

– Kornili Efendi ben sana birkaç kasa rakı daha yollayayım. İki aylığına Fransa'ya kızımın yanına gideceğim. Aman kuzum ne olur ihmal etme silmeye devam et.

– Sen meraklanma vre müsü bak yapraklar nasıl da sana gülüyorlar, merak etme! der.

YİTİP GİDEN MESLEKLER

Gazete Müvezzileri Meşrubatçılar, Bisikletçiler

- Gaiisteleeer!.. Hürrriyeet!.. Milliyeet!.. Cumhuriyeet!.. Yenisabaaah!.. Zafer!.. Uluuus!.. Haftaa!.. Akbaba!.. Akis!.. Hayat!.. Sees!.. Gaiisteeler!..

Mahalle aralarındaki seyyar gazete satıcıları, bahar ve yaz aylarında genellikle adanın ilkokul çocuklarıydı...

Asıl gazete satıcısı ise, “Kaynana” namıyla maruf Nurrettin adında bir delikanlıydı. Sabah erkenden vapurdan çıkar, fırtına gibi çarşyı geçerken, bütün dükkânlara gazetelerini bırakırdı. Sonra aynı hızla mahalle aralarına daldardı.

Koltuğunun altındaki matris, gazete ve mecmualarla dolu olup, Sabah servise çıktığında, Kaynana’nın sol kolu nerdeyse omuzunun hizasında olurdu. Öğleye doğru satışını bitirip çarşıya geldiğinde sol kolu aşağıya inerdi. Çarşı esnafı, çok konuştuğundan ona “kaynana” demeyi uygun bulmuş, o da bu lakabı kabullenmişti.

Adada herkesin sevgisini kazandı ve askere gidene dek bu işi sürdürdü. Askerlikten sonra, Şehir Hatlarına kamarot olarak girdi, daha sonra sanırım “gemici” olmuştu. Çünkü birkaç kez kaptan köşkünde dümenin başında görüldü.

Kaynana’dan sonra sokaklar, sadece akşamları: “Yarınki Tercümaaan!” diye seslenen “Arap”a kaldı.

İlkokul çocuklarının bahar ve yaz aylarındaki gazete satıcılığının en verimli pazar günleri gerçekleşirdi. Gazete ve mecmualar Hrisafi’den alınır, mahallelere dağılınırdı. En ücra yerlere dahi gazete götürülürdü. O günün koşullarında bir liradan, beş liraya kadar yevmiye çıkardı.

Çocukların bir işi de akşamları sinemalarda gazoz ve eğlencelik satmaktı. Sinemada satıcı olanlar sezon başında belirlenirdi. Yani bir anlamda kadroluydular. Her akşam yevmiyeler dağıtılırdı.

Tepeköy’de pazar günleri yapılan maçlarda da satıcı çocuklar boy gösterirdi. Tepeköy sahasında su, ayran, gazoz en çok satılanlardı. Lunapark, pazar günleri İstanbul’dan gelen günübirlik ziyaretçilerin rağbet ettiği bir yerdi. Bisikletçi “Maça Bey” ile Selami amca da burada bisiklet kiraya verirlerdi.

Sakalar

Çocukluğumda anımsadığım kadarıyla Ada’nın sakaları dört kişiydi.

Terkos şebekesi henüz her eve döşenmediğinden, çoğu ev, taşıma su kullanıyordu. Bunlardan ikisi Ermeniydi. Birinin adı Haçik'di ve kuyu suyunu Şakir Paşa köşkünden alıp dağıtırdı. Diğerinin adı Artin'di. O da Karanfil'deki evinde bulunan kuyunun suyunu satarı. Diğer ikisi çarşıdaydı. Biri Çiçekli Yalı Sokağında kendi evindeki Terkos suyunu dağıtan Hasan, diğeri de Tümay Sokakta bizden terkosu alıp dağıtan Mahmut amcalardı.

Tek atlı, iki tekerlekli arabalarının üzerinde, yatık vaziyetteki galvaniz bir fıçının içine suyu doldururlar, arabanın arkasında asılı iki adet tahta kulplu 17 kiloluk tertemiz yağ tenekesiyle mahalle mahalle dolaşıp su satarlardı.

Galvaniz fıçının arka kısmında kocaman bir vana bulunurdu. Sokaklar kazılıp terkos boruları döşendikçe, sakalar da yavaş yavaş işlerini bıraktılar. Haçik, Artin ve Hasan Efendiler zaten yaşlanmışlardı, Mahmut Amca, Yakup Gül ile birlikte gazoz imalatına başladı.

Adaya Uludağ ve Çamlıca gazozları ile Kocataş kola gelmeye başlayınca, gazoz imalathaneleri de kapandı.

Yakup Gül, Trakyalıydı. Çok kibar, efendi biriydi. Eşi de öyle, kibar ve soyluydu. Bir oğulları vardı. Akranlarımız hatırlar: Pipo Engin. Anne ve babasının ölümlüyle Engin bir süre sonra İstanbul'a yerleşti.

Pipo Engin'in lakabı nerden geliyordu onu da anlatayım:

Bir yaz günü ekspresle adaya dönüşte Engin vapurun orta katında, barın yanında dışarıya açılan ve yolculu-

rın çıkmasına yarıyan kapının orada, zincirlere dayanmış duruyor. Olacak şey değil ama oldu, zincir koptu, Engin ağzında pipoyla denize düştü.

Hemen kaptana haber verildi, vapur yol kesti, döndü Engin'i almaya. Engin ağzında gene pipoyla suda duruyordu. Vapura alındı üstü başı sıırıslıklam, ama pipo gene ağzında. Eh, bundan böyle Pipo Engin diye anılması doğal değil mi?

Marametçi

Yaz aylarında kumsalda iskemlesine oturmuş yaşlı, gözlüklü bir kadını balık ağlarını tamir ederken görürsünüz. Elinde tuttuğu tahtadan tığ, makine düzeneğiyle ağların deliklerinde çalışır.

Yanına oturmuş meraklılara hem laf yetiştirir, hem de gözünü işinden ayırmadan hızlı hızlı çalışır. Sabahın dokuzunda iskemlesine oturur, öğle yemeğini ve arada çaylarını, iskemleden kalkmadan çalışırken yer-içer. Onu iskemlesinden ve işinden kısa bir süre için alıkoyan tek neden çışidir.

Akşam saat 16:30 olunca paydos eder. Sabah geldiği gibi vapuruna biner ve Kumkapı'daki evine döner. Bu kadın, adadaki son balık ağı tamircisi, yani marametçi bayan Sonya, namı diğer Suna abladır. Kendine has Ermeni şivesiyle:

– Evladım, Abdullah'ı severim de onun için gelirim, yoksam ne işim varıdır ta Kumkapı'dan buraya, diye geliş nedenini de açıklar laf arasında.

- Aaah evladım ah! Eveliden balıkçı reislerinin kızları mecbur idi bu marameti yapmaya. Erkeklerin işi değil idi bunu yapmak. Şimdi yok oldu bu meslek... Kumkapı sahilinde evlerimizin önündeyahut arsalar-da biz kızlar yapar idik bu işi. Adada da Rum kızları ve kadınları yapar idi. Ne reisler var idi ne... Irıpları var idi. Dardana'nın, Skarlatos'un... Davula var idi, Pandia var idi. Niko var idi, Çimçimi var idi... Rahmetlik Horozumun babası Artin reis varidi. Bunların kızları ve karıları maramet yapar idi. Şimdi öylemi ya!.. Bo-gaz'da kimi gırgırların tayfaları yapoor artık.

- Peki Suna abla sen kimselere öğrettin mi bu el eme-ği mesleğini ?

- Meraklısı var idir zannedoorsun... İşte Abdullah'ın kardeşi Ahmed öğrenmiştir, o kadar!

- Kızların?..

- Evladım kızlarım niye öğrensin bilgisayar var iken bunu. Artık kız-kadın işi olmaktan çıktı bu iş. Şimdi-ki reisler ağı ördürmezler ki keserler yama yaparlar, ilave yaparlar, her takika balığa çıkarlar. Hem şimdi-ki kızlar okurlar adam olurlar, kimisi doktorudur, ki-misi avukat.

Yeni kuşakları bırakın, bizim kuşağın bile "maramet-çi" kelimesiyle günlük hayatta karşılaşabileceği tek yerin; gazete ve dergi bulmacaları olacağını adım gibi biliyorum.

RİFAT TELGEZER

CAMBAZHANESİ

*Hey dingala dingala
Ateş koydum mangala
Ayşe, Fatma dostum var
Çalkala yavrum çalkala*

Büyükkada'da, Karanfil'de veya o günkü adıyla Dere-içi'nde, bugünkü Devlet Hastahanesinin bulunduğu yerde kurulan Rifat Telgezer Cambazhanesinin palyaço Ahmet'i, beyaz üzerine iri kırmızı puanlı elbisesi, kırmızı kocaman ayakkabıları, başında huni gibi kırmızı şapkası, burnunda ve dudağında kırmızı iri boyaları, kalınlaştırılmış siyah kaşlarıyla, yukardaki şarkıyı söyleyip komiklikler yaparken biz çocuklar gılmekten kırılırdık.

Adalarda ilk cambazhane, Heybeliada'da eski ortaokulun karşısında, telefon santralinin yanındaki arsaya kurulmuştur. Yaz mevsiminin ilk yarısında bu adaya kurulan cambazhane, ikinci yarısında Büyükkada'ya taşınır ve mevsimi orada kapatırdı. Malzemeler Çarkıfelek'teki Emine Hanımın bahçesine emaneten bıra-

kılır, ilkbahar geldiğinde buradan alınıp önce Kasım-paşa Aşıklar Meydanına kurulur sonra da sırasıyla Kurtuluş Kilise Meydanına, Sultanahmet Meydanına, Samatya Karabiber Meydanına, Bakırköy Yenimahalle'ye, Kuşdili Çayırına, Heybeliada'ya ve nihayet Büyükkada'ya kurulup icrayı sanat edilirdi.

Büyükkada'da ilk cambazhane 1945 yılında Zağanos Paşa Sokağında İhsan Kaptan'a ait arsada kuruldu. 1946 yılında çevre sakinlerinin şamata ve patırdıdan şikayetleri üzerine Çınar Meydanındaki bir başka arsaya taşındı. 1948 yılından 1962 yılına kadar da Karanfildeki Kilise arazisi üzerinde faaliyet gössterdi. 1962 yılından sonra geçim zorlukları nedeniyle Adalar'a veda eden cambazhane, en son Bakırköy'de kalarak 1975 yılına kadar çalıştı ve o yıl TRT'den Uğur Dündar'ın programında da izlediğimiz gibi Rıfat Telgezer çadırı yırtarak gönül verdiği mesleğine noktayı koydu.

Rivayet o ki Hazreti Ali, örümceği örnek alarak ve mızrağını denge sopası gibi kullanarak, bir kalenin burcuna attığı kement ipinin üstünde yürüyerek surları aşmış ve kaleyi fethetmiştir. Bu söylence cambazlık tarihinin başlangıcı sayılmalıdır.

Türk tarihinde cambazın 500 yıllık bir geçmişi vardır. Cambazların atası Pir Cambaz, minareden minareye ip gerip üzerinde gösteri yaparmış. Bir gösteri sırasında fırtına kopmuş ve Pir Cambaz düşüp ölmüş. Türbesi Karaman'dadır.

Urgan üzerinde yürümekten tel cambazlığına 1922 yılında geçilmiştir. İstanbul Küçükusu Mesiresinde tel üzerinde yürüyerek çığır açan İsmail Müştak ilk tel

cambazıdır. Oğlu Şevket Soyurgal namı diğer Çevik Şevket, Rıfat Telgezerle birlikte 1945 yılında Adalar'da ilk cambazhaneyi kurmuştur.

Rıfat Telgezer, 1913 yılında Adana'da bir memur çocuğu olarak doğdu. 14-15 yaşlarında Adana'da pamuk pazarında Amerikalıların açtığı Miss Brown adlı spor kulübünde barfiks, trapez ve amutta durmayı öğrendi. Necmi Demirkol, Kör Cemil, Tıbbiyeli İbrahim ile birlikte bu kulüpte cimnastik yaptı.

Ankara'da tel cambazı Develili Halil'den tele çıkmayı öğrenen Rıfat Bey 1940'a kadar Anadolu'yu dolaşıp 1942'de İstanbul'a yerleşti. 1945 yılında Heybeliada'ya sayfiyeye gelen Melek Hanımla tanışıp evlendi. Kuvvet ve Yıldırım isimli ikiz erkek çocukları doğdu. 1997 yılında Bakırköy'de hayata veda edene kadar ateşli bir Cumhuriyetçi ve Atatürkçü olarak yaşadı.

Çocukluğumun ve ilk gençlik yıllarıma cambazhanesini Karanfil'de gördüm.

Silindir biçiminde etrafı beyaz branda ile çevrili mekanın üzeri önceleri açıktı. Sonra üzeri de konik biçimde branda ile kapanınca Türkmen çadırını veya sirki andıran bir mekan ortaya çıktı. İçerde tahtadan anfi şeklinde on sıra vardı. Ortadaki sahne de tahtadandı ve yerden 60-70 cm yukardaydı. Sahnenin yanındaki iki uzun tahta direğin boyu 12 metre kadardı. Bu direklerin arasında 2 cm çapında çelik tel geriliydi. Telin altında emniyet ağı yoktu.

Soyunma yerleri, tuvaletler, konutlar ve gişe bu silindir çadırın dışında ve ayrı çadırlardı. Soyunma yerinden ilk direğe yatay bir çelik tel daha geriliydi. Cam-

baz bu yatay telden koşarak direğe çıkar ve seyirciyi se-lamlardı. Aşağıdan denge sopasını cambaza palyaço uzatır ve gösteri başlardı.

Tehlikeli numaralar yapılrkek ki en tehlikelisi ölüm dengesi-ydi, orkestradan baterist bağetleriyle tremola çekerek, tüm seyirciler pür dikkat, nefeslerini tutarak iz-lerlerdi. Her numaradan sonra seyirci alkışlarla cam-baza moral verirken, sahnedeki palyaço da komiklik-ler yapar, çoğumuzu güldürür, sonra da “hani bana al-kış” diye istekte bulunurdu.

Son yıllarda Rifat Bey daha ziyade yerde akrobasi ha-reketlerini oğullarıyla yapıyor, sonradan Avrupa’da da mesleğini icra eden ablasının oğlu Sıtkı ve eşi Gün-ser Ender tel üzerine çıkıyorlardı. Palyaço Ahmet, Rı-fat Beyin yeğeniydi.

Rifat Beyin adadaki ilk gösterileri yalnız tel cambazlı-ğına dayalı olup, gündüzleri yapılyordu. Etrafı açık, herkesin görebileceği arsaya kurulan iki direk ve ara-sına gerili tel üzerinde gösteri yapılyor, sonra da se-yirciler arasında dolaşarak parsa toplanıyordu.

Çınar Meydanında ve Karanfil’deki ilk senelerinde ise üstü açık ama etrafı kapalı çadırdaki gündüz çalıştılar. Gişeden bilet alınıp içeri giriliyordu. Adaya elektrik gelmişti. Rifat Beyin de mali durumu iyiye doğru gi-dince elektrik bağlandı ve gösteriler geceye kaydırıldı. Ses düzeni de alınınca program zenginleştirildi. Artık ses sanatçıları, tiyatro grupları, dansözler ve diğer sa-natçılar seyredilir oldu.

Gündüz kiralanan bir atlı arabayla mahalle aralarında tur atılır, günlük program yazılı ve sözlü duyurulur-

du. Biletler önceden alınır, program başladığında tribünler dolardı. Gişede Melek Hanım dururdu. Saat tam 21:00'de kapı kapanır, gösteriler aralıksız üç üç buçuk saat sürerdi. Şehirden gelen sanatçıların dönüş vapuruna veya motoruna göre sahneye çıkmalarına özen gösterilirdi.

Cambazhanenin devamlı kadrosunda Rıfat Beyin aile efradının dışında bateri, klarnet, kemandan kurulu orkestra ile düet yapan Hayri Karabay ve eşi Kalyopi de vardı. Bunlar çadırlarda konaklardı. Kuvvet ile Yıldırım'ın sünnetleri de çadırdaki yapılmıştı.

İsimlerine sanat ansiklopedisinde rastlıyacağımız ve çoğunu yitirdiğimiz sanatçıları dinleme ve seyretme zevkine bu çadırdaki vardık. Kimler dersiniz hatırlayabildiklerimi sıralıyayım: İllüzyonist Turan Turanlı (Savaş Ay'ın babası), Mandrake, Zati Sungur, Vantrilok (karnından konuşan) Çapraz Kemal.

Dansözlerden; Babuş, Necla Ateş, İnci Birol, Semiramis, Melike, Cemali, Nilüfer, Kudret Şandra.

Ses Sanatçıları; Hamiyet Yüceses, Mualla Mukadder, Müzeyyen Senar, Şadan Adanalı, Adnan Pekak, Abdullah Yüce, Saime Sinan, Perihan Altındağ, Zehra Bilir, Sabite Tur Gülerman...

Tiyatrocular; Ferdi Tayfur, Şevki Şakrak, Aziz Basmacı, Saadettin Erbil (M. Ali Erbil'in babası) Raşit Rıza, İsmail Dümbüllü, Tefik İnce.

Akrobatlar; Muammer Yankı (Semiha Yankı'nın babası) Kırmızı Turplar... ve daha niceleri.

Hamiyet Yüceses Makber'i mikrofonsuz okurken, sesi uzak mahallelerden duyulurdu.

Kudret Şandra kızlar grubuyla dans eden zenne olarak çıkardı ve adanın bıçkın delikanlıları ona laf atmadan duramazlardı. Özcan Tekgül göbek dansını yaparken giysilerini çıkarır, göğüslerinde birer pul ve altında bikinisiyle kalırdı. Tüm dansözler zil kullanırdı. Muammer Yankı çocuklarıyla akrobasi hareketleri yapardı. Kızı Semiha on yaşındaydı.

Orta Oyununun son ve büyük ustası İsmail Dümbüllü her yaz birkaç kez cambazhanede sahne alırdı.

Dümbüllü çok mütevazı bir sanatçıydı. Giysilerini bulundurduğu körüklü deri çantasını bastonuna geçirip omuzuna koyar, vapurdan cambazhaneye yavaş yavaş yürüyerek giderdi. Adalılarla yolda selamlaşır, çocuklar elini öperdi. Ağzında devamlı bir şeyler çiğnerken dişleri olmadığından çenesi ile burnu çoğu zaman birbirine değerdı. İstanbul'da bir oyun sırasında kendisine yapılan terbiyesizliği adadaki gösterisinde anlatmıştı. Hazır cevap Dümbüllü, adamın nasıl mahcup olduğunu da söylemişti:

Efendim, oyun anında adamın biri sahneye Langa hıyarı atar. Langa hıyarı uzun, dolgun, 500-600 gram ağırlığında salatalıktır. Dümbüllü eğilip salatalığı alır ve atan seyirciye iade ederken "beyefendi kartvizitinizi düşürdünüz..." der.

1950 yılında zamanın İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay (mini mini valimiz) Büyükkada'ya özel bir gezi yaparken cambazhaneye de gelip programı izledi. Valinin bu davranışı adada çok olumlu karşılandı. O za-

manlar adada Ahmet Tarık Tekçe'nin çıkardığı *Adalar Pandispanya* gazetesi bu ziyareti haber olarak manşette verdi ve valiyi demokrasi sembolü ilan etti.

Rıfat Telgezer cambazlık yaptığı zamanlarda; ölüm dengesi, telde kurban kesme, takla atma, bisikletle gezme, şişeyle yürütme, iskemlede oturma, sandukaya girip uzanma numaralarını yaparak haklı bir üne ulaşmıştı. Elindeki uzun sopa terazisiydi ve kendisini kantarlıyordu.

Zaman Satan Dükkânımın tozlu raflarında Rifat Telgezer Cambazhanesini seyrederken kulağımda palyaço Ahmet'in repliği yankılanıyor:

*Babamdan çok mal kaldı
Onu da kızlar aldı
Şu kızların derdinden
Ayağımda pantol kalmadı*

*Hey dingala dingala
Kömür koydum mangala
Ayşe Fatma dostum var
Çalkala yavrum çalkala*

“NE MOZAIĞI ULAN!”

Çocukluğumun adasında, Türkler, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Yunanlılar, Levantenler az da olsa Maltalılar, İngilizler, Ruslar, İtalyanlar, Araplar, Fransızlar, Almanlar, Kürtler, Lazlar ve tabii Müslümanlar, Hristiyanlar ile Museviler bir mozaik oluşturuyorlardı.

Rum okulları iki taneydi. Biri Kumsal'daki Rum ilkokulu, diğeri de Hristos'taki Rum yetim okuluydu. Bu okullarda Ermeni ve Yahudi çocukları da ailelerinin seçimleri doğrultusunda öğrenim görebiliyorlardı. Tıpkı Türk ilkokulunda öğrenim gördükleri gibi.

Okulların öğrenci sayısı bir hayli fazlaydı. Musevilerin Sinagogu 12 ay ibadete açıktı. Katoliklerin kiliseleri de öyle. Şimdi öyle mi? Rum yetim okulu kapalı, Rum ilkokulunun öğrenci sayısı iki elin parmaklarından az, Türk ilkokulunun öğrenci sayısı dahi, bizim zamanımızdan az, Kiliseler cemaat olmadığından sırayla açılıyor, Sinagog kış aylarında, aynı nedenle kapalı, Katolik kilisesinin papazı hafta sonları ayın için

adaya geliyor. Şimdi adada oturanlar arasında bir anket yapsak ve hamursuz nedir, paskalya nedir, noel nedir, maskara nedir? diye sorsak, doyurucu cevap alacağımızı sanmıyorum.

Şimdilerde ne Noelde kiliselerde Hazreti İsa'nın doğuşunu simgeleyen köşeleri görüyoruz, ne paskalyada "Aynos Vasili erhete"(*) manilerini dinliyoruz, ne de maskaraları seyredabiliyoruz. Hamursuzu ise hiç bilmiyoruz... Şimdi gelin mozaikten bahsedin bakalım!

Bütün bu bilinmeyenleri sıralayınca, açıklamak da vacip oldu sanırım. Noel'de yani 24 Aralık 25 Aralıkla bağlayan gece Hazreti İsa'nın doğumunu Hristiyanlar görkemli bir şekilde kutlardı. Katolik kilisesinde bir köşede Hazreti İsa'nın Filistin'in Nasıra kentinde doğumunu simgeleyen zengin bir köy maketi hazırlarlardı. Kuzular, samanlar, köylüler ve Hazreti Meryem'in Hazreti İsa'yı doğurduğu mağara...

Müslüman, Yahudi ve Hristiyan komşular hep birlikte bu kutsal köşeyi ziyaret ederdik. Tıpkı Kadir gecesi gayrimüslimlerin cami ziyaretleri gibi.

Akşamları Rum erkek çocukları, ikili-üçlü guruplar yaparak (ekonomik durumlarına göre) ellerine aldıkları darbuka veya teneke kutularla, Rum evlerine dayanır, kapıyı çaldıktan sonra:

– Mia na ta pume?(**) diye sorarlar.

* Aynos Vasili erhete: Aziz Vasil geldi. Aziz Vasil Antalya'nın Demre ilçesinde doğmuştur.

** Mia na ta pume?: Söyliyeğim mi?

İçerden olumlu cevap alınca da:

– Aynos Vasili erhetel!... diye başlayan mani veya ilahiyi hep bir ağızdan ve ellerindeki perkisyonu çalarak söylerler.

Kimi ev sahipleri ilahinin tamamını okutarak, kimileri de kötü seslileri susturmak için hemen para verirdi.. Yolunu bulmak isteyen bizimkiler de bu bahşiş toplama işinde Rum arkadaşlarıyla sefere çıkarlardı. Onlar söylemez ama toplanan paraya ortak olurlardı. Bunun adı işbirliği ve kardeşlikti.

Hıristiyan çocukları da bizim bayramlarda, bizimkilerle birlikte bayramlaşmaya çıkıp mendil, şeker para toplarlardı, sonra da paylaşırlardı.

Hıristiyanlar evlerinde çam ağaçlarını çeşitli objelerle süsler, Aralık ayının 24'ünü 25'e bağlayan gece kiliseye gidip ayine katılırlardı. Ayinden önce akşam yemeğini ailece yerler, birbirlerine hediye verirlerdi.

Paskalyada pişirilen sakızlı çörekler; önceleri soğan kabuğuyla, daha sonraları Viktorya kumaş boyasıyla rengarenk boyanarak kaynatılan yumurtalar, komşulara dağıtılırdı. Bu dağıtımda da din ayrımı yapılmazdı. Çöreklerin bir tanesinin içine madeni para konurdu. Kesilen dilimdeki para kime çıkarsa, o kişinin şansı dönecek denirdi.

Paskalya 23 Nisanda olurdu. Hazreti İsa'nın çarmıha gerilişi ve göğe çıkışını ifade eden bu güne Rumlar "Hristos Anesti" derlerdi. Zaten paskalya "paska-geçiş" kelimesinden türeme olduğu bilinmektedir.

Hıristiyanların kutladığı bir de Ayos Haralambos yortusu vardı. 10 Şubat akşamı yollara maskaralar çıkardı. Almanya'daki faşing veya Brezilya'daki karnavallar gibi... Yaşlısı genci tanınmayacak şekillerde makyaj, maske ve giysiler kullanarak süslenirler akşam yemekten sonra tanıdıklarının evlerine dayanırlardı. Evin zilini çalar:

– Kim o? sorusuna yanıltıcı cevap vererek kapının açılmasını sağlarlar, hep birlikte içeri girerek çeşitli şaklabanlıklar yaparlardı..

Kimi zaman bu gruplar tanınırdı. Tanınınca maskeler çıkarılır, gülünüp eğlenilir birer kadeh likör içilir ve tekrar yola revan olunurdu. Hıristiyanlığa Keltlerden geçtiği söylenen maskara festivalinin aslı cadılar bayramı olsa gerek.

Rumlar dinsel günlere “yortu” derler. Ve yılın 365 günü yortu vardır. Her aziz ismine bir yortu vardır ama yılın 365 günü yetmediğinden 4 Kasım gününü de bütün Azizlerin günü olarak kutlarlar...

15 Ağustosta Meryem Ana'nın doğuşuna izafeten Pannaiya Yortusu icra edilir. Bu günden önce yaş üzüm yenmez. Kilisedeki ayinde papazın okuduğu üzüm yennirdi. Bu güne bağ bozumu da diyebiliriz. Kuzular kesilir, akşam ziyafetler verilir. Bütün bu zengin Hıristiyan geleneklerinden bizler de nasibimize düşeni aldık.

Kışın adada oturan bir hayli Yahudi aile de vardı. Baharla beraber onların da kutsal günlerini yaşırdık. Yahudilerin Firavun'un ülkesinden kovulmaları ve kırk yıl çöllerde dolaşmalarına izafeten, mayasız yapılan

ekmeği simgeliyen “hamursuz”u bir hafta süreyle soforalarında bulundurlardı. Bir nevi perhiz yaparlar, en çok yumurta, patates yerlerdi. Bu hamursuzdan bize de verirlerdi. Hamursuz, Kuledibi’nde bir koşer fırında imal edilir on-on ikilik plakalar halinde ambalaj kağıtlarında sarılı olarak bakkal dükkânımızda satılırdı.

Museviler yaz sonunda bir tam gün süren ve adına “Kipur” dedikleri orucu tutarlardı.

Ermenilerin Noeline “Zadik”, Paskalyasına “Zununt”, bağ bozumuna da “Zağgazari” denir. Ermenilerin Katolikleri olduğu gibi, Gregoryenleri de vardır. Üç kutusal bayramlarını Hristiyanlardan farklı günlerde kutlarlar. Örneğin Hazreti İsa’nın doğumunu 24/25 Aralıkta değil, 6 Ocakta kutlarlar.

Çeşitli göçlerle adanın dışına giden azınlıklarla, birlikte gelenekleri de yok oldu gitti. Kala kala kiliseleri ve sinagogları kaldı.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın, *İki Hödüğün Seyabati* hikayesinde bu mozaik pek güzel işlenmiştir... Şimdi çoğunlukla Rumların gitmiş olmasından dolayı hep eskiyi anlatıp duruyoruz. Ama kışlık nüfusun içindeki Yahudi ve Ermenileri hiç hatırlamıyoruz. Ayakkabıcı Agop’u, berber İzak’ı, saatçi Kalust’u, kumaşçı Çelebon’u unutabilir miyiz?

Adayı ada yapan, çeşitli kültürleriyle yaşayan soluk alıp veren bu insanlardı...

SARRAF NİYAZİ

Meşrutiyet ilan edilip de herkese verilen haklar, azınlıklar tarafından yanlış algılanıp aşırılıklara kaçılınca, payitahtta rahatsızlıklar baş gösterecektir.

Örneğin kimi fanatikler milli bayraklarını asmaya yeltenip, taşkınlıklarıyla çevreyi rahatsız ediyorlar. Zamanın zaptiye amiri, Büyükadadan da şikayetler geldiğini görünce, teşkilattan birini değil de, Sarraf Niyazi namıyla maruf kabadayıyı Büyükada'ya komiser tayin ediverir.

Aslen Yanyalı olan Niyazi, ailesiyle İstanbul'a gelince Tıbbiye yazılır. Kadavra dersinde ölümlere dokunamayınca hocası:

– Ölüyü tutamıyan, yarın hastaya nasıl bakacak, iyisi vakit geçirmeden sen kendine başka bir meslek seç, diye tersler.

Niyazi'nin okul hayatı böylece sona erer. Babası ona bir sarraf dükkânı açar. Gelin görün ki bu işte de ba-

şarılı olamaz. Yapacak başka işi de olmadığından, Ak-saray'da oturdukları mahallede bir kıraathaneye devam etmeye başlar. Burası İstanbul'un meşhur kabadayılarının devam ettiği "Onbaşılar Kıraathanesi"dir. Onların davranışlarını, racon kesmelerini izler. Kabadayılığın serserilik değil, daha ziyade anlaşmazlıklarda hakemlik gibi bir görev olduğunu görür. Zaman içinde kendisi de bu aleme uyum sağlar ve nam salar. Artık bu alemde lakabı da hazırdır: Sarraf Niyazi.

O iki metreye yakın boyuyla, güzel giyimiyle ve Hasan Paşa tokadıyla İstanbul'da bilinen ve sayılan kabadayılardan biridir artık. Attığı tokadın şiddetinden adam yere düşerken, yanındakilere de çarpınca düşünün yerdeki adam sayısını... Hasan Paşa tokadı dedikleri işte bu...

Sarraf Niyazi Büyüka'da gelir ve Şehbal Sokağın başında, şimdiki Resul'ün büfesinin arkasındaki karakol binasında göreve başlar. Meşrutiyetin ardından çalkantılı bir dönemdir bu... Özelliklerinden biri de hiç silah taşımamasıdır.

Akşamları sivil kıyafetiyle sokak aralarında, deniz kenarında ve gazinolar civarında dolaşır.

Heybetli hali ada halkına güven vermektedir. Bir akşam sahildeki meyhanelerden birinde etrafını rahatsız eden birini görür. Karakola gelir, zaptiyeye o adamı tarif eder ve alıp getirmesini söyler. Zaptiye adamının adının Pandeli olduğunu, adanın en belalısı olduğunu, davete icabet etmiyeceğini söyleyince Komser Sarraf Niyazi kükrer:

– Ne demek gelmezmiş!.. Bizi Onbaşılar’dan zaptiye değil, bekçi çağırsa giderdik. Devlet çağırıyor, devlet! Git çabuk onu buraya getir!

Zaptiye çıkar, bir süre sonra üstü başı perişan karakola döner ve:

– Gelmedi komserim... Üstelik beni de hırpaladı, deyince Sarraf Niyazi karakoldan çıkar ve yola koyulur. Meyhanenin deniz tarafındaki kısmında etraf-taki masaları rahatsız eden ona buna sataşan bu adama:

– Pandeli efendi siz misiniz?

– Benim ne olacak?

– Demin sizi karakola davet ettiler, niye gelmediniz?

– Ben karakol falan takmam!

– Devletin adamına karşı geldiniz!

“Ben devlet-mevlet takmam!” deyince Sarraf Niyazi meşhur Hasan Paşa tokatını Pandeli’nin suratına patlatır. Pandeli yediği tokatın etkisiyle camdan dışarı denize düşer. Komiser masadakilere:

– Arkadaşınızı denizden çıkarın, der.

Masadakiler korkudan ayağa kalkıp:

– Aman paşam biz çıkaramayız, diye cevap verirler. Sarraf Niyazi eğilir denizden Pandeli’yi çıkarır ve:

“Karakola gel de seni kuruluyayım” deyince, Pandeli komiserin ayaklarına kapanıp yalvarmaya başlar. Masadakiler de topluca karakola götürülür.

Komiser Sarraf Niyazi karakolda asayiş konusunda dikkatlerini çeker ve huzursuzluk çıkaranların bundan böyle kayıkla karşı kıyıya bırakılacağını anlatır.

O günden sonra adalılar evlerinin kapıları açık yatmaya başlarlar.

KAVLİ VASIL

– Yarabbi yal..

Kavli Vasil'in sıkça kullandığı bu sözün anlamı Tanrıya şükretmektir.

Çakır gözlü, yanık tenli her zaman belden yukarısı çıplak gezen Vasil'in favori içkisi şaraptı. Vasil bir kızı aşık olmuş, kavuşamamışlar, sonunda da kendini içkiye vermiş. Kolunda bir sepetle gezer. Her işi yapar.

Her işi yapar ama tek başına değil, kendisi gibi sarhoş arkadaşlarıyla beraber...

Doktor Yağlıoğlu su sarnıcını temizletmek için Vasil'le anlaşmıştı o gün... Ancak Vasil “para peşin” dedi.

Doktor da en fazla bir günde bitecek iş için fazla uzatmayıp, nakit ödemede bulundu. Vasil kadim dostu Kolyaço'yu buluyor, işi anlatıyor, beraber Omiros'a gidip mevcut paralarıyla bir kasa şarap alıp sarnıca iniyorlar.

Aradan bir gün geçti. Yağlıoğlu iş bitti zannedip, sarnıca bakıp da ne görsün, ikisi de sarnıcın içinde sızmış, ne temizlik yapılmış ne bir şey. Doktor onlardan ki-
barca açıklama ister, ama Kolyaço'dan tehdit gelecektir:

– Bir kasa şarap almazsan buradan dışarı çıkmayız! Ne temizleriz ne de su doldurabilirsin!

Zavallı doktor Yağlıoğlu ne yapsın, mecburen kabul ediyor, ama saat başı onları kontrol ediyor...

Üç günde temizlik bitti. Bitti bitmesine ama bu kez yine dışarıya çıkmayıp, bir kasa şarap daha istediler. Karamanlı doktor dayanamayıp suyu sarnıca basacağını bildirdi. Kolyaço ve Vasil yüzme bilmediklerini, boğulurlarsa başının belaya gireceğini söylediler. Doktor bir kasa şarap daha alır ve şarapları sarnıcın dışında vereceğini söyler. Taraflar karşılıklı anlaşır, böylece sarnıçtan zil zurna çıkan iki kafadar fazla uzağa gitmeden Yağlıoğlu'nun evinin kaldırımında iki gün misafir olup son kasa şarabı da bitireceklerdir.

PADRE

Latin Katolik Kilisesinin papazı kalender, nüktedan, bir insandır. Kış günleri kimi zaman birlikte güzel yemekler yiyor, tatlı sohbetler yapıyoruz. Toplandığımız üç yer var. Kalabalık olduğumuz zaman ya bizim kumsaldaki evde ya da kilisenin müstemilatında bir araya geliyoruz. Üçüncü yerimiz de Niko Mundi'nin evi. Bu Katolik papaza hepimiz ismiyle değil, Padre diye hitap ediyoruz. Asıl adı Enzo Firelli.

Bizim evdeki yemeklerin kalabalık olmasının başlıca nedeni, çok özel münüler olmasından. Neydi çok özel olan, Niko Mundi'nin hazırladığı, örneğin fırında yaban domuzu, kuzu ya da Pirzola Niko'nun yakaladığı çok miktardaki karagöz ve mercanlar veya Yako'nun dalıp denizden çıkardığı kocaman midyeler, istiridyeler, petalidyalar, pavuryalar, taraklar ve zıpkınla vurduğu pisi, kıkla, işkina ve kırlangıçlar.

Padre'nin evinde toplandığımızda da onun özel münüsü söz konusudur. Spagettiye kendisi yapar. Ne demek mi kendisi yapar? Hamurunu kendisi açar, maki-

nadan geçirip spagetti haline getirir. (Hatta bana kol-
lu bir ma  arna makinesi bile hediye etmiştir.)

İtalya'dan her yıl gelen tekerlek büyüklüğündeki par-
mezan peynirini rendeler, özenle hazırladığı sosla bir-
likte masaya azman tabaklarla getirirdi. Besledi   tav-
şanlardan bir ka  ını bir hafta öncesinden keser, sirke-
de bekletir, o gün fırında pişirirdi. Gene İtalyan k  -
kenli salam, sucuk ve peynirlerle s  sledi   sofraya en
son, Kilisede yapılan şarapları getirirdi.

İtalyan papazlar yıllarca şarap yaptılar. Padre, Yalova'-
dan   z  m alır, Maliyeye çıkararak ka   kilo şarap yapa-
ca  ını bildirir ve vergisini   derdi.

M  ştemilatın alt katı şarap kavı idi. Padre Enzo b  -
t  n papazların bu yöntemle şarap yaptıklarını, kavda
Çok eski şarap olduğunu anlatmış ve bizi gezdirmişti.
Niko Mundi'nin evinde toplandığımızda en çok 5-7
kişi olurduk. Niko a  abeyden sofra ve içki adabı konu-
sunda çok şey öğrendim. Onun yardımseverliği, dost-
lu  u anlatmakla bitmez. Kendi eliyle yaptığı yoğurdu,
kaymağı, kavak inciri reçelini ve elbette mezeleriyle
yemeğini yiyen şanslı kişilerden biriyim.

Padre'de gene bir yemekteyiz. Kimler yok ki: Niko
Mundi, Katolik Corç, elektrikçi Vural, Pirzola Niko,
Buzdolap  i Taki, Kumcu Yorgo ve Andrea kardeşler
Hasan Hararlı, Televizyoncu Yako, İtalya'dan her yıl
bir aylığına adaya gelen Toto, rahmetli Aleaddin Ye-
ner hoca,   nal Mısırlı, Nusret bey, Erdem Hamami,
demirci Mustafa, doktor   iropulos, Tito Niko, Melih
ağabey ve diğerleri... Sofra kurulmuş, yemekler kon-
muş Padre'yi bekliyoruz. Muziplikleriyle sofraya renk
katan Pirzola Niko sessizliği bozdu:

– Hadi vre Padre açlıktan öldükl.. Kiliseye mi gittin?..

Padre'nin içerden sesi geliyor:

– El yıkıyor ben... geliyor, geliyor... Hepimiz sofranın başında ayakta Padre'yi bekliyoruz.

Padre geliyor, kendi inancına göre yemek duasını ediyor, ben hariç herkes kendi dininden duasını yapıyor amin diyor, oturuyoruz. Padre bana soruyor:

– Ahmet sen neden yapmadın amen?

– Bizde yemekten sonra dua okunur Padre.

– Olur mu öyle?

– Doğrusu bizimki Padre, ya yangın çıkar, deprem olur, yemek yiyemezsek ne olacak? Önce yemek sonra dua, daha garanti....

– Eh tamam seninki de tamam... Ama unutma he....

Yemekler yeniliyor, şaraplar içiliyor, ama aramızda biri var ki hemen yemeğin bitmesini çok istiyor: Mösyö Corç biran önce pokere oturmaktan yana. Sofra toplanıyor, içkiye devam edecekler meyve ve şaraplarımızla koltuklara kuruluyoruz. Bizim için kurulan 8 mm'lik sinema makinesinden film(!) seyrediyoruz. Yeşil çuha serilen masaya Mösyö Corç, Pirzola, Tito ve Padre poker için oturuyorlar. Zaman geçiyor, hem sohbet ediyor, hem içkilerimizi yudumluyor hem de perdedeki filmi (!) izliyoruz.

Buzdolapçı Taki mutfağa geçip, elmaları servise hazırlarken, dilimlerin arasına, soyduğu çiğ patatesleri koymayı da ihmal etmiyor. Bakalım piyango kime vuracak? Poker masasından bir ara Padre kalkıyor, “uno momente” deyip gidiyor. Birkaç dakika sonra buruşmuş kağıt banknotlar ve bozuk metal paralarla tekrar oyun masasına oturuyor. Pirzola Niko:

– Vre Padre! Paran kalmadı..... Kiliseden mum paralarını mı yürüttün.....?

– Eh, ne var bunda? Ne zaman maaş alacak, koyacak ben yerine.... demez mi? Tüm salon kahkahadan kırılırken Padre garip-garip bizi seyrediyor.

Padre’ye her gittiğimizde mutlaka yeni birini götürüyoruz. Hem sevdiğimiz bu arkadaşla kilisenin şarabını tattırıyor, hem onun güzel yemeklerini yediriyor, hem de Padre’nin ülkemize ilk gelişinde pasaport polisiyle konuşmasını kendi şivesiyle anlattırıyoruz.

– Hadi Padre! Anlatsana Türkiye’ye ilk geldin, nasıl geçtin gümrükten?

– Ee anlattı ya, kaç defa anlatacak ben?

– Anlattın ama, Uğur duymadı.

– Ee siz anlat!

– Biz senin gibi anlatamayız. Hadi Padre lütfen!

– Ee tamam anlatacak... Ne zaman geldi ben İstanbul... Uçak indi Yeşilköy erport... Verdim benim pasport sizin polise... Sizin polis sordu ne iş yapıyor sen... Ben

papaz dedim... Eh sordu nerde senin sakal...(*) Dedim yok bende sakal... Dedi nerde senin hanım...(**) Dedim yok bende hanım... Baktı-baktı bana, bir baktı benim yüzüme, bir baktı benim ayaklarıma... Bir baktı benim pasport... Dedi haaa anladım, sen yapıyor otuzbir... Anlamadı ben, ne demek otuzbir... Sonra geldi ben buraya sordu siz arkadaşlara ve öğrendi ne demek otuzbir...

Padre'den hepimiz eve götürmek için şarap isterdik, ama o hiçbirimize, hepimizin içinde şarap vermezdi. Aradan birkaç gün geçince ya Niko ağabeye ya da Kumcu Yorgo'ya, istek sahiplerini sıraya koyarak şişe-şişe şaraplarını bırakırdı. Kimseyi kırmak istemezdi. Büyükada'daki görevinden sonra İzmir Alsancak'taki kiliseye verildi ve hepimizle vedalaşarak gitti.

Ne yalan söyleyeyim, Padre'den sonra gerçek İtalyan sofrasına ve el-ev yapımı şaraplara hasret kaldık.

* Katolik din görevlileri sakal bırakmaz.

** Katolik papazlar evlenmezler.

BALIKÇI KARLO

Şimdiki Mavi Köşe balıkçısı ile yanındaki emlakçı dükkânının olduğu yerde Balıkçı Avram vardı. Karlo da burada tezgahtar olarak çalışıyordu. Daha sonraları Avram dükkânı Karlo'ya devretti.

Büyüklerimden dinlediğime göre Karlo çok güzel futbol oynarmış. Adalar Gençlik Kulübünün bir dönemler hamisi olan Seferoğlu, futbolculara Mösyö Artin'in işlettiği Selek Lokantasında yemek yedirirmiş. Yemekten sonra takım Tepeköy'e antrenmana giderken Karlo topu kafasında saydırarak hiç düşürmeden sahaya çıkarmış.

Evli, iki çocuklu Karlo'nun bu meziyetinin yanında, bir de kusuru vardı. İleri yaşlarında, bu kusurunun bir yanlışlık değil, cinsel tercihi olduğunu açık açık söyledi.

Tabiri caizse kaşındığı günlerden birinde, parasız kalan Doğu Anadolu'dan bir delikanlı gelip para ister. Delikanlıya parayı ne yapacağını sorar, delikanlı da

kol saatine ihtiyacı olduğunu, onu alacağını söyler. Karlo'nun aklına kendince parlak bir fikir gelir ve delikanlıya teklifini yapar:

– Benimle eve gelip üç kez yaparsan kolumdaki saati sana veririm.

Teklif kabul edilir, birlikte giderler. Belli bir zaman sonra evden elinde saatle fırlayan delikanlının arkasından Karlo'nun sesi duyulur:

– Görürsün sen!.. Bak nasıl geri alıcam o saati!..

Karlo doğru karakola gider ve delikanlının saatini çaldığını ve şu anda kahvede oturduğunu, saatini geri istediğini anlatır. Polisler delikanlıyı yakalayıp, karakola getirirler.

Daktiloya kağıt takılıp, ifadelere başlanır:

– Bay Karlo saatinin senin tarafından çalındığını söylüyor. Anlat bakalım nasıl çaldın saati?

– Memur bey ben çalmamışem ki aha o vermiştir bana... İsterisen sor....

– Bak ne diyor... Sen vermişsin bay Karlo....

– Hayır çaldıl....

– Ne çalması be!... Aha bu dedi ki bana, beni düz, ben de bu saati vereyim...

– Ama anlaşmamız var memur bey, üç defa olacaktı... O ikide bıraktı... Bir kere daha yapacak...

– Migdem galdırmamıştır loğ... Yapamadım...

Bu ikili konuşmaya şaşırان genç polis, daktilonun başında dona kalıp Karlo'ya çıkışır:

– Utanmıyor musun ulan kendini düzdürmeye! Babam yaşımda adamsın...

Karlo polisin çıkışmasına çok sinirlenir:

– Sana ne oluyor? Sen işini yap!.. Büzük benim değil mi... İster sıçarım, ister düzdürürüm.

ADANIN LEFTERLERİ

Papaz Lefter

Markar'la birlikte Ayos Yorgi'ye çıkmak her ikimiz için de her şeyden önce spordu. Tepeye çıkınca, oradan enfes manzarayı seyrederken iki kadeh içip bir şeyler yer, bol bol sohbet ederdik.

Konularımız ağırlıklı olarak son okuduğumuz kitaplar üzerine olurdu. Buradaki kilisenin zangoçu, aynı zamanda gazinonun işletmecisi İsmail Efendi, işyerinin alışlagelmiş mezeleri dışında, evinde yapılan yemeklerden getirir, biz de kuru soğan, sarmısak, zeytin, kekik ve sızma zeytinyağından yaptığımız özel salatamızı meze yapar, şişeyi de açardık. Günün sonunda tepeden inerken mutlaka kampanayı çalardık. İsmail Efendi her çalışımızda:

– Ne olur çocuklar bir defa çalın. Fazla çalınca alarm zannediyorlar, diyerek bizi dizginlemeye çalışırdı.

Adamcağıza hak verirdik, zira Ayos Yorgi ikonası çalınmıştı ve polis “neden çanı çok çalmadın, bizi uyar-
madın” diye onu azarlamıştı.

İlkbaharın o güneşli pazar günü Markar’la tepedeyiz. Tahta masalara örtü koymadan, oturmadan, ayakta durarak, nevalemizi atıştırıyor, müskirata devam ediyoruz. Etrafta çok sayıda, hemen hemen her dinden yazlıkçı hanımın olması dikkatimizi çekiyor. Onlar da masalara dağılmış, yemeklerini yiyorlar. Markar:

– Bunların kocaları nerde, yoksa kendilerini Lefter’e okutmaya mı geldiler, diyerek kahkahasını atıyor. Biz sohbete dalıyoruz. Zaman ilerliyor, dönüş vakti geliyor. Hesabı öderken etrafımızda kimsenin kalmadığını görüyoruz. Kampananın başına gelince İsmail Efendi alışlagelmiş uyarısını yapıyor ve ekliyor:

– Papaz efendi de içerde... İçerisi dolu...

Şeytanlık bu ya, birbirimize bakıp kiliseye dalıyoruz. Mihrabın önünde Papaz Lefter cübbesini giymiş, okuma gözlükleri burnunun ucunda, sıraya girmiş hanımların istekleri doğrultusunda Kutsal Kitap’tan bir şeyler okur gibi yapıyor. Her okuyuşunda gözlerini kapatıyor, bitime yakın tek gözünü açıp sol elini karşısındaki hanıma uzatıyor, nakit hediyesini alınca:

– Seninki tamam. Evet kızım senin ne derdin var? deyip, arkasındaki bayana soruyor.

Bayan, Lefter’in kulağına eğilerek bir şeyler fısıldıyor, o da önündeki kitabın sayfalarını çevirip, gözlerini kapatıyor, rutin ekonomik(!) işini yapıyor. Ben cemaat yerinde tahta sıralardan birinde ayakta duruyorum.

Markar da hemen önümde. Lefter'in önündeki bayan yer değiştirirken, Markar'ın sesi duyuluyor:

– Ey Yüce Tanrım, beni duyuyor musun! Senden ne araba ne ev ne han ne apartman ne de evlilik ve çocuk istiyorum. Senden sağlık, huzur ve her hafta bu tepeye gelip içkimi içip, sonra da çekip gitmek istiyorum. Beni duyuyorsan lütfen kabul et!

Sıradakilerin gözleri fal taşı gibi açılıp, merakla Markar'a bakarlar, elimi uzatıp Markar'ın omuzuna üç kez ağır ağır vuruyorum:

– Tamam yavrum... Kabul edildi... Hadi gidelim!

diye yanıtlıyorum.

Sıradaki ilk bayan ki bir arkadaşımızın çocuğu olmayan eşi (kısa süre sonra boşanacaklar) kendi şivesiyle fakat öfkeyle:

– Madem ki inanmıyorsanız neden geloğorsunuz! diye patlıyor.

Lefter önensemez edayla bayanı kendine çevirerek:

– Vre kızım önüne dön, onlar puştur! demez mi.

Kilisede kopan kahkahayı fazla dinleyemeden doğrucu kampananın başına gittik. İsmail Efendi de bizle gülüyordu ve kampanayı bir defadan fazla çalmamıza hiç karışmadı.

Papaz okulunun kapanması, Hıristiyan din adamı sayısını azalttı. Ölen din adamlarının yerine yenileri

gelmeyince, işsiz kalan kimi Rumlar kiliselere papaz olarak atandı. İşte Lefter de bu tip papazlardan biriydi. Esas mesleği ayakkabı kalıpcılığıydı. Ayos Yorgi'ye çıktığımızda çoğu zaman onunla oturup içki içer sohbet ederdik. Kimi zaman da bizden kaçardı. Kaçardı, çünkü din bilgisi yok denecek kadar azdı. İnsanların, özellikle de Ada dışından umutla gelen insanların kesenin ağzını açtığını, kendisinin de yolunu bulduğunu çekinmeden anlattığından, işini bozacağımızdan korkardı.

– Vre benim ne suçum var? Onlar istiyor. Eh onlar müşteri olunca ben de satıcı olacam tabiki. Aç mı kalamayım...

Taklitçi Lefter

Elbisesiz ve kravatsız dolaştığı hiç görülmeyen Lefter, vapurlarda sihirbazlık ve taklit yaparak geçimini sağlardı. Genellikle açık renk olan elbiselerinde kir eksik olmazdı.

Çocukken yolda karşılaştığımızda karnından konuşarak vantrilok taklidi yapar, bizi eğlendirirdi. Lefter çok kibar, hiç kimseyi kırmayan, iyi niyetli, sessiz, kendi halinde bir Rum çingenesiydi. Karısı Fofa ise Lefter'in aksine çaçaron, çok konuşan, mutsuzluk timsali bir kadındı. Fofa'nun ağzında üçü geçmeyen dişleri ve asık suratı bizi korkuturdu.

Her zaman kol kola yürürler, Fofa devamlı konuşur, Lefter sabırla dinleyip etrafa gülücükler atarak selam verirdi. Ağzından sigara eksik olmazdı. Sigaranın birini söndürmeden ötekini hemen yakardı.

Lefter en çok bahar ve yaz aylarında vapurlarda iş yapardı. Çok sessiz ve kibar konuşarak vapurun salonlarında önce yolculardan izin ister, en fazla on dakikada hünerlerini gösterir, sonra da şapkasını ters çevirerek, kimseyi mecbur etmeden parsa toplardı.

Genellikle Lorel-Hardi'yi taklit ederdi. O yıllarda sinemalarda çokça gösterilen Lorel-Hardi filmlerinin dublajını ünlü tiyatrocu Ferdi Tayfur yapıyordu. Lefter de Ferdi Tayfur'un sesini taklit ederdi.

Vapur yolcuları arasındaki çocuklar bu tiplermeye ve karnından konuşmalarına çok gülerdi. Gene dönemin ünlü tiyatrocusu Halide Pişkin'in Pişkin Teyze tiplermesini de başarıyla taklit ederdi. Taklidi değişik sihirbazlıklar izlerdi. Cebinden çıkardığı para, sigara, tah-ta yumurta, ceviz, fındık gibi zarar vermeyecek şeyleri el marifetiyle göz boyayarak kaybeder, sonra yolcuların veya kendinin cebinden, burnundan, kulağından çıkarırdı. Elbisesinin kirliliğine karşın yakasında mutlaka her gün yenilediği bir yasemin çiçeği eksik olmazdı.

Bakkal Lefter

Utanç verici 6-7 Eylül olaylarında bakkal Lefter'in işyeri de diğerleri gibi tahrip edilmişti.

Akşam saatlerinde Saat Meydanında sandviç yiyordum. Sinema afişlerinin bulunduğu yere, akşam basılan gazetelerden Mithat Perin'in çıkardığı *Ekspres* asılmıştı. "Atanın evi bombalandı" haberi büyük puntolarla basılmıştı. Meydanda alışıl gelmişin dışında bir hareketlilik vardı.

Hemen her akşam bu meydana gelir, arkadaşlarımla buluşur, sinema afişlerine bakar, birikmiş bahşış param varsa mutlaka Orman Lokantasının köşesinden sosisli sandviçimi alıp yer, bir süre sonra dükkâna dönerdim. O saatlerde bu meydanda hiç rastlamadığım kişilerin fısıldaşarak konuştuklarını görmüştüm.

Saat 21:00 sıralarında dükkânımızın üst katındaki evin pencere kenarında yemeğimi yerken dışarıyı da seyrediyordum. Şimdi Haşim Gül'ün olan dükkân Marika Ververoğlu'nun su ve tekeli bayisiydi. Yanında Abidin isimli biri çalışıyordu. Marika'nın en iyi müşterilerinden biri Façyo Lokantasıydı. İki ortaklı bu iş yerinin, bir ortağı, Karaman kökenli, babası Çanakka- le gazisi olan, İstanbul Beyefendisi Petro Yuvanoğlu'ydu.

Abidin Mösyö Petro'ya karşı çok saygılıydı. İşte bu Abidin'i elinde mahrukat sergisinden alınmış odunla, Marika'nın köşesinden fırlayıp, Façyo Lokantasının vitrin camlarını sıradan kırıp, geriye kaçarken gördüm.

İçerden müşterilerin feryatlarına kaçışmaları eklendi ve bir anda deniz tarafındaki ara sokaklardan ellerinde odun, demir çubuk, taş bulunan çapulcuların çarşını istila edip kırıp dökmeleri başladı. Bunların önderleri vardı. İlk yıkımdan sonra bu önderlerin (ki birka- çının Demokrat Partili ve adada ticaret yapan Kara- mürselli oldukları biliniyordu) CHP lilere ait iş yerleri ve meskenleri de hedef gösterdiklerini gözlerimle gördüm.

İşte bu rezillikten bizim dükkân ve evlerimiz de nasi- bini aldı. Bir çapulcu grubunun bizim dükkânın

önünden geçerken malum şahsın işaretiyle yan sokağa bakan vitrinin tahta kepengine inen balta darbesi ve babamın üst kat penceresinden müdahalesi göz açıp kapayıncaya kadar oldu.

Hemen aşağıya indik ve kırılan kezzap şişelerinin, pirinçlerin üzerine aktığını gördük. Geç vakit adaya çıkan askerin müdahalesiyle saatlerdir süren kırma ve yağma durdu. Süngü takmış vaziyetteki bahriye askerleri, tek dizlerinin üzerine çökerek atış vaziyetine geçip, bağırarak ihtarda bulunuyorlardı.

Gecenin sessizliğine alkol ve yemek kokuları karışmış, cadde çöplüğe dönmüştü. Vitrinler, buzdolapları, kepenkler caddede kırılmış veya ters dönmüş vaziyette duruyordu. Damacaneler, şişeler kırılmış, çuvalar, küfeler etrafa saçılmıştı. Ummadığım kişileri o gece ellerinde mal kaçırırken görmek beni çocuk yaşında şaşırttı. Eski adalılar, bu malum kişileri “6-7 Eylül zengini” olarak her zaman nefretle anarlar. Beni en çok üzen bir diğer olay da Rumlarla yedikleri içtikleri bir olan kimi Türklerin, o geceki vandallığıydı. Bu ne biçim arkadaşlıktı!

O gecedен sonra bu insanlar tek-tek toplandı, Balmumcu kışlasına götürölüp sorgulandılar. Haftalarca Örfi İdare (sıkıyönetim) mahkemelerinde yargılandılar. Şaşırtıcı olan şey, bu kişileri ceza almaktan, mallarına zarar verdikleri yine o Rum arkadaşları kurtardı!

Sabah uyandığımda babam dükkânda temizliğe girişmişti. Halk ise sağlam dükkânlara hücum edip çılgın-

ca alış veriş yapıyordu. İlginçtir, iade edilecek miadını doldurmuş konservelelerin, kurtlanmış makarnaların dahi alıcısı vardı. İstanbul haşat olmuştu. İnsanlar açlıktan korkuyordu. Onun için ne bulurlarsa alıyorlardı. O zamanın önemli makarnalarından ikisi Rekor ve Lüks markalarıydı. Sahibi Mösyö Raka yazın adada oturuyordu. Akşam dükkânımıza geldi ve babama: “Fahri mahvoldum. Fabrika bitti. Hiçbir kalıp sağlam değil, bittim bittim” diye ağlamıştı. Uzun sürmedi, Yunanistana göç etti.

Bu curcunada bir polis babama, zarar gören dükkânların satış yapmamalarını, tespit yapılacağını söyledi. Kapının önünde insanlar birbirini iterek mal almaya çalışıyorlardı. Polisin bu beyanı kalabalığı hareketlendirdi, bağırışmalar başladı. Babam: “zarar önemli değil, insanların haline bak, ben satış yapıyorum” dedi. Kırılan bir-iki cam zarar gören yarım çuval pirinç ve birkaç şişe kezzapın getireceği tazminat ne olur ki. Adada o sabah satış yapabilecek bakkal sayısı dördü geçmiyordu. Polis nedense aynı tebligatı bakkal Lefter’e benim söylememi istedi. Babam müdahale etti.

– Kendin niye söylemiyorsun. Bacak kadar çocuğa söyletiyorsun, olmaz!..

Polis de adalıydı cesaret edip Lefter’e gidemedi. Yoldan geçen birine söyletince Lefter’in isyana varan sesi duyuldu:

– Ne var ki ne satacağım vre... Alay mı ediyorlar!..

Namı Diğer Futbolun Ordinaryüs Profesörü

Türk futbol tarihinin gelmiş geçmiş en büyük yıldızı kuşkusuz Lefter Küçükandonyadis'tir. Kendisini seyretme şansına sahip olmanın yanında, birlikte futbol oynama onuruna da ulaştım.

27 Mayıs Devrimi olmuş, Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel adına bir futbol turnuvası düzenlenmiş, Galatasarayla Fenerbahçe finale kalmışlardı.

Babamdan binbir rica ile izin almış, Mithatpaşa (İnönü) stadındaki bu maça gidiyordum. Güneşli bir ağustos günüydü. Kalabalıktan ancak Teksas tribününe girebildim. Burası numaralı ile Gazhane arasında ufak bir açık tribündü.

Final maçından önce Kasımpaşa ile Feriköy arasında oynanan karşılaşmanın devre arasında, Galatasaraylı futbolcular soyunma odasına giderken elleriyle beş gol atacaklarını işaret ediyorlardı.

İlk maçın sonlarına doğru fırtına çıktı. Saha toprak olduğundan etrafı toz duman kapladı. Gök gürültüsüyle birlikte sağanak yağmur başladı. Hemen tribünün arkasına, kapalı yerlere kaçtık. 15 dakika sonra fırtına dindi ve tekrar güneş açtı. Tribünlere çıktığımızda saha göl olmuştu.

Maçın oynanmasına hakem karar verecekti. Önce ellerinde demir çubuklarıyla çalışanlar alana yayıldı ve toprağı şişliyerek suyun akmasına çalıştılar. Kısa bir süre sonra sahadaki su çekildi ancak çamurlu bir ortam oluştu.

Maçın hakemi, devrin önemli isimlerinden ilk FİFA kokartlı Sulhi Garan, elinde topla sahaya çıktı. Alanın çeşitli yerlerinde topu zıplattı. Biraz sonra saha hoparlöründen maçın oynanacağı bildirildi.

Gürsel de şeref tribününde yerini alıp seyircileri selamlayınca maç başladı. İlk yarı golsüz berabere bitti. Devre arasında Mehter marşıyla yürüyüş başladı. İkinci yarı başlarken onlar da alanı terk ediyorlardı. İkinci yarının başlamasıyla Lefter santradan aldığı topla tam beş Galatasaraylıyı çalımlayarak ceza alanına girdi ve Turgay'ı bir köşeye yatırırken diğer köşeye golünü attı.

Ertesi gün Lefter'in gol hakkındaki açıklaması gazete manşetlerini süslüyordu: "Mehter takımı sahayı terk ediyordu. Onları selamladım."

Lefter benim Galatasaraylı olduğumu bildiğinden tatlı atışmalarımız olurdu.

Milto'da yemek yediği bir gün, masasındaki salata dikkatimi çekti. Marulun sarı göbeği doğranmış, yanına da kırmızı domates konmuştu. Ben dayanamayıp:

– Galatasaraylılığın nasıl belli oluyor ordinaryüs. Şu salatanın rengine bak! Sofranda bile sarı-kırmızıyı görmek istiyorsun, dedim. Masayı hırsıyla terketti ve yemek yemeden gitti. İçerden elinde ızgara tabağıyla gelen rahmetli Turgay:

– Lefter ağabey nerede? diye sorunca olayı anlattım:

– Ah Ahmetçiğim niye acele ettin, salatayı özellikle ben böyle yaptım. Yedikten sonra konuşacaktım onunla...

Lefter bir gün adalı gençlerle Zekai'nin kahvehane-sinde sohbet ediyordu. Fenerbahçe ve Milli Takımdaki anılarını anlatıyordu. Beni görünce çağırdı, tabii gene Galatasaray'la oynadıkları ve galibiyetle biten maçla-rını anlatmaya başladı. Herkes saygıyla dinliyordu. Ben ise sabrediyordum.

– Konuşsana Fıstık...

– Ağabey bunlara ben ne diyebilirim ki? Tarih tek tek yazıyor bunları... Sen bunları değil de Galatasaray'a nasıl transfer oluyordun onu anlat da gençler öğren-sin! Bunu hiçbir yerde okuyamazlar...

– Ulan sen nerden biliyorsun bunu! deyip kahkahayı patlattı.

– Anlat, anlat ağabey istersen ben anlatayım.

Lefter, yüzünde tebessüm, biraz da alaycı başladı an-latmaya:

– Evet çocuklar. Askerden gelince Galatasaraylı idare-ciler adaya geldiler. Beni transfer etmek istiyorlar. Fi-yatta anlaştık, vapura binip İstanbul'a mukavele yap-maya gidiyoruz. Tam o sırada vapurdan Hacı Bekir çıkmaz mı. Hacı Bekir dediğim Ali Muhittin, Fener-bahçe'nin her şeyi, para kasası. Nizam'da oturuyor. “Baba Galatasaraylı idareciler geldi anlaştık, şehre im-za atmaya gidiyorum, ne diyorsun?” dedim... “Gel be-nimle, ne para veriyorlarsa fazlası benden!” dedi. Onunla arabasına binip evine gittim. İdarecilerle tele-fonda konuştu, bana “tamam, yarın beraber Kadıköy'e gideriz işin halloldu. Biz burada dururken seni kim alabilir.” dedi. Galatasaraylılara “vapura gidin beni

bekleyin, hemen geliyorum,” demiştim her halde hâlâ bekliyordurdur, kah... kah... kah...

Hacı Bekir’e rastlamasa sanırım Lefter Galatasaraylı olacaktı. Bugün buna kendisi de “kim bilir belki de...” diyebiliyor.

Çocukluğumuzda gazeteler spora en çok yarım sayfa ayırırlardı. Daha sonraları önce *Milliyet* tam sayfa ayırmaya başlamıştı. Galatasaraylı olmama rağmen Büyükadalı olduğu için Lefter ağabeyi seviyordum. Gazetelerdeki fotoğraflarını kesip toplardım. Popüler zamanında gazetelerin spor sayfalarında onunla ilgili pek çok haber ve fotoğraf çıkardı.

Lefter 1964 Mahalli Seçimlerinde CHP Beyoğlu İlçesi listesinden Belediye Meclis Üyesi de seçilmişti. *Milliyet*’te çıkan Bedri Koraman’ın bir karikatürünü hep hatırlarım. İsmet Paşa ve Lefter’in bulunduğu bu çizimde Paşa’nın ağzından şu söyler çıkıyordu:

– Ver Lefter’e yazsın deftere!

Sonra bu söz Fenerbahçe tribünlerinin en çok kullandığı slogan olmuştu. Oysa Lefter, Belediye Meclisi toplantılarına katılmayarak üyeliğini kaybetti ve yerine yedeği geçti. CHP o zaman, onun popülaritesinden yararlanarak, oylarını arttırmak adına listeye almıştı. Nitekim Lefter, Meclis toplantılarına katılmayınca, gazetelere “Siyaset bana göre değil, çok sevdiğim Paşa’nın ricasını kıramazdım. Ben futbolcuyum.” demişti.

G O G O

1964 yılında Yunan tebalılar zorunlu olarak gönderilince, yerlerine yeni birileri geldi. Gelenler kırsal kesim insanlarıydı. Gidenler ise, terketmeye mecbur oldukları topraklarda doğmuş, büyümüş, okumuş, evlenmiş çoluk-çocuk sahibi olmuş yerleşik kentlilerdi. Bir televizyon programında, bu olayı anlatırken, gidenleri kibar göç, gelenleri de kaba göç sınıfına sokmuştum.

O değerlendirmemi kimileri kınamıştı ama bugünleri görünce bana hak verir oldular.

Göçün daha sıcaklığı yeniydi, 20 yaşımıdaydım, üniversiteye gidiyordum. Adamızın kültürel mozayığının bozulmasını kabullenemiyordum. Ama elden birşey gelmiyordu ki!

Fakülteden adaya 14:10 vapuruyla dönüyordum. O gün vapurda karşı sıramda Heybeliada plajının sahibi Sadık Güzelosman ile zahire borsasında çalışan bizim adalı Niko Ksida oturuyordu. Bir süre sonra yanımda

oturan tanımadığım biri *Son Havadis* gazetesi okurken birden yüksek sesle konuşmaya başladı ve devam etti:

– Biz adalılar...

Hemen tepki gösterdim:

– Siz ne zamandan beri adalısınız?

– Altı aydan beri adalıyım...

İki eski adalı birbirlerine bakıp, hiçbir şey söylemeden bıyık altından tebessüm ediyorlardı. Bense bu kişiyi imtihan ediyormuş gibi sordum:

– Gogo’yu tanıdınız mı?

– Hayır tanımıyorum!

– Hiç eşek şey ettin mi?

– Hayır!

– Gogo’yu tanımayan, eşek şey etmeyen adalı değildir. Tebessüm eden iki eski adalıyı bu kez aldı mı bir gülme... Adamcağız topladı açık olan gazetesini çekip gitti yanımızdan. Toprağı bol olsun Ksida nerde görse beni “Adalı kimlerdir vre Ahmet?” diye sorar, sonra da karşılıklı gülerdik.

Evet Gogo da 1964’de gönderilenlerdendi. İskele içindeki gazete bayisi Hrisafi’nin yanındaki yerde, çiçekçi Todori’nin aynı zamanda lostra salonu olan dükkânında çalışırdı. Ayakkabı boyayıcısıydı.

İkinci bir işi de tahtirevanla hasta taşımaktı. Yaz başı ve sonunda sayfiyeye gelenlerin yatalak hastalarını taşırdı. İki kişiyle taşınan sedye kendinin olup, bir yardımcı tutarak bu işi yapardı. Sedyenin üstü ve yanları yazın beyaz branda, kışın siyah muşamba ile örtülüydü.

Gogo yaz ve kış siyah renkte giyinirdi. Acaba hastaları götürürken onların öleceğini mi düşünürdü de bu rengi seçmişti bilinmez. Yazın satenden uzun kollu, yakasız uzun kollu gömlek ve pantolon, yalın ayak, kışın şayaktan pantolon, gömlek ve yelek, başına siperli şapka ayağına postal giyerdi. Gogo'yu Gogo yapan onun özel(!) zevkiydi. Gogo erkek çocuklara düşküncüdü. Adada Rumların zamanında bu iş çok yaygındı. Toprağı bol olsun Yorgo Nano'ya bir gün sordum:

– Mösyö Nano adada çok mu böylesi vardı?

– Vre Ahmet ne kadar oğlancı var ise o kadar da oğlan var idi, demişti.

Ortaokula Heybeliada'ya gitmeye başlayınca babamızdan ilk yasaklar gelmişti:

– Gogo'nun dükkânına gitmek yok, ayakkabı evde boyanacak. Vitali'nin dükkânına gitmek yok! Dayının odun deposunda tartılacaksın! Futbol oynamak yok!

Futbol yasağına uymadım ama babamın sonradan da koyduğu diğer tüm yasaklara harfiyen uydum... Bu yasaklar Gogo hakkında ilerde bilgi toplamama vesile oldu. Aradan geçen zaman içinde Gogo gibi nicelerini tanıdım ve hepsiyle sohbetler yaparak gizli dünyalarını kendi ağızlarından dinledim.

İlginçtir Gogo ve benzerleri bu eğilimlerinden dolayı polis kayıtlarına hiç geçmemişti. Acaba zevklerini icra etmenin bir inceliği miydi bu. Dükkânında yalnız yakaladığım zamanlar Gogo'yu konuşması için sıkıştıırırdım. Önceleri çekinir, hinliğine güler, sonra dayanamaz bülbul gibi şakırdı.

– Hadi vre ya paz mu Gogo!.. (Anlat bakalım!)

– Stasu (dur) vre Ahmetaki... Anlatacağım... İsmi söylemeyeceğim ki ağnaşılmasın... Bir gün botla çakara götürüyorum ani ya onu... Hızlı hızlı kürek çekiyorum... Bir ara pirozu açtım... Farçlardan su çıkmaya başladı ani ya... Oğlan gördü ki başladı bağırmaya “batıyoruz” leyi (dedi)... Hemen kaldırdım farçları... Vre gamoto... Sok dedim parmağını piroza... Sok... Sakın çıkarma... Çıkarma yoksa batarız... Oğlanın parmak pirozda, domalmış ani ya önümde...

Gerisini gülmekten dinleyemedim.

Gogo Yunanistan'da da doğru durmadı. Orada da bu özel zevkine devam ediyordu. Ne var ki 1967 askeri cunta idaresi zamanında bir subayın oğluyla halvet halinde yakalanınca, bu son işi olmuş. Hapse düşmüş, uzun bir süre yatmış ve çıkınca da fazla yaşamamış.

Vitali'ye gelince; önce Hilmi Tanık'ın emlakçi, sonra da Sefa'nın oyuncakçı dükkânında sırasıyla ıtriyatçılık yapardı. Bir de ağırlık ve boy ölçen kocaman yuvarlak ekranlı baskülü vardı. İlkokulda öğretmenimiz kilo ve boyumuzu sorar, bizler de büyüklerimizle Vitali'ye gidip tartılırdık. Nedense bu ölçüler sezonda iki kez öğrenilirdi. Babamın Vitali'ye gitmemi neden yasakladığını da annemden öğrenmiştim:

Vitali, bir ayağı kısa olduğundan protez ayakkabı giymesine rağmen topallıyarak yürüyen, çok güzel ve devamlı Fransızca konuşan, dükkânında kozmetik ve si-fonlu galonlarda kolonya, esans satan bekâr bir Yahudiydi. En yakın arkadaşı su satıcısı Harun Saffet'ti. Vitali'nin yüzünden tebessüm eksik olmazdı. Çocuklara olan düşkünlüğü o kadar barizdi ki tartılmaya gidenlerin yarım saatten önce dükkândan çıkmaları mümkün değildi.

Çocuk sevgisini bu kadar yoğun yüreğinde taşıyan birinin evlenip çocuk sahibi olması varken, onların bacaklarını, yüzünü okşayarak tatmin olmasının bir açıklaması olsa gerek!

MARANGOZ CİMO

– Eh napalum?..

Marangoz Cimo'nun en çok kullandığı deyimlerden biriydi ve “eh ne yapalım” anlamındaydı.

Cimo iyi bir marangozdu. Yanına çırak giren çok kişiyi usta olarak yetiştirdi. Rumların söylediğine göre eski Yunancayı çok güzel okur ve konuşurmuş. Feylesof tarafı da vardı. Güneş görmemiş kimi veciz Bizans özdeyişlerini ondan duymuşumdur:

– Kargadan bülbül sesi çıkmaz.

– Aynı renkteki kuşlar beraber uçarlar...

– Madem ki toprağa basıyoruz günah işliyoruz.

Cimo konuşurken kimi zaman da anlatmak istediğini şarkı söyleyerek ifade ederdi. Son zamanlarında işi gücü asmış, evi boşlamış, kendini hepten içkiye vermişti. Zamanının çoğunu Hacaki'nin ayakkabıcı dük-

kânında geçirirdi. Hacaki'nin de Cimo'dan aşağı kalır yanı yoktu hani. Dükkânının duvarları, gazetelerden kestiği ilginç manşetlerle süslüydü. Hacaki, kerahat vakti gelince içkisini tezgahının başında çalışırken içerdi. Kimi zaman her ikisini eski Yunan tragedyalarından bir bölümü seslendirirken görebilirdik. Cimo'yu iyi tanımayan, sonradan adaya gelip yerleşenlerin onun serseri ve sarhoş olduğuna hükmederlerdi. Fakat onunla konuşunca yanıldıklarını anlardı. Cimo bütün bu kötü görünüşüne rağmen güler yüzlülüğü, iyimserliği hiç kaybetmezdi. Gelin görün ki eşi Cimo'nun içkisine dayanamamış boşanma davası açmıştı. Araya girilmiş ama araları bulunamamıştı. Yetişkin iki oğluna rağmen karısı mahkemeye dilekçe verip:

– Eve bakmıyor, işine bakmıyor, beni aç ve açık bırakıyor, diye şikayetçi olmuştu.

Cimo boşanmayı çoktan kabullenmişti. Bu işin bir an önce bitmesini o da istiyordu, zira karısı madam Eleni evi de terk etmiş başka bir Rum marangozla yaşıyordu.

Mahkeme günü gelip çattı. Cimo'ya “avukat tuttun mu” diye sordüğümüzde, “vre benden eyi avukat mı var” diye cevaplamış, bizleri de duruşmaya davet etmişti. Madam Eleni dilekçesindeki şikayetlerini hakim bu defa da sözlü olarak tekrarladı. Hakim Cimo'ya sordu:

– Bay Cimo bak eşin ne diyor: eve bakmıyormuşsun, aç ve açık bırakıyormuşsun. Ne diyorsun?

Cimo'nun söyleyecek nesi olabilirdi ki. Bizim tanıdığımız Cimo, hanımının başka biriyle birlikte yaşadığını

ğını söyleyip, işi ucuzlatmazdı. Her şeyi kabul etmekten başka çaresi de yoktu. Ama Cimo madam Eleni'nin çok şişman olmasını mahkemede kurnazca kullandı ve şu cevabı verdi:

– Evet hakim bey... Biri hariç bütün söyledikleri doğrudur... Ama aç bırakıyor dedi ya onu kabul etmiyorum... Lütfen madamı tartınız hakim bey... Lütfen tartınız...

Mahkeme salonunda hakim Nihat bey dahil herkes gülüyordu.

KAMAROT BEKİR

Kamarot Bekir derlerdi. Şehir hatlarında kamarotluk yaparken, bulduğu cüzdanı idareye teslim edince terfien biletçi memuru olmuştu.

Bizim dükkândan alış veriş yapar, aydan aya öderdi. Arkadaşları ağır şakalar yaparlardı. Gerçek olmadığı halde, sırf yakasının arkasında kocaman iğne taşıdığı için, akranları onu “oğlancı” diye çok kızdırırdı. O da taşıdığı iğneyi, kızdıranların kaba etine batırmaya çalışırdı.

Güzeller Yokuşunun dik tarafında oturuyordu. Emekli olmuştu. Yaz sıcağında bir gün bizim bakkal dükkânına gelmiş, siparişini vermişti. Babam da bana:

– Siparişleri hazırla, çantasına koy, deftere de yaz, ben eve çıkıyorum, yemek yiyip uzanacağım, dedi.

Muzırlık bu ya, Bekir Amcaya şaka yapma fırsatı yakalamıştım. 5 kiloluk zeytin yağı tenekesinin yerine, kaldırım taşını gazeteye sarıp çantaya koydum. Bekir amca geldi, çantasını kaldırdı:

– Oool Amma da ağır yahul.. Neyse dinlene dinlene giderim, dedi ve çıktı.

İki saat sonra:

– Nerde ulan bu Fahril.. diye soluyarak, elinde yorgan iğnesiyle dükkâna daldı.

Uyuduğunu söyledim, bekliyeceğini söyledi ve dükkândaki iskemleye çöktü.

– Ne oldu Bekir Amca? dedim.

– Daha ne osun be oğlum! Bu baban öldürecek beni!.. Ulan bu kadarı da fazla be! Anam ağladı o yokuşu çıkana kadar. Hanım yağ bekler, çantadan koca bi taş çıkar... Ulan olur mu be!..

Bunların olacağını bildiğimden önlem almıştım. Komşuda çalışan çırak, haberli olarak dükkândan içeri elinde gazeteye sarılmış 5 kiloluk zeytinyağı ile girdi:

– Paketler karışmış, bu yağı yanlış almışsınız bizim taş burda mı?.. deyince, Bekir Amca fırladı oğlanın üstüne... Çırak kaçır, Bekir Amca kovalar, çarşıdakiler bu manzarayı görünce hiç durur mu, laf atmaya başladılar:

– Yuuuh! Hiç utanmıyor musun sübyan kovalamaya!..

PATERA'NIN TAKIMI

Başkanlığını kimin yaptığını bilmezdik ama Acar Spor futbol takımının her şeyi olan Yorgo Patera'yı hepimiz tanırdık.

Pazar günleri Karanfil'de antrenman yaparlarken ne kadar disiplinli çalıştıklarını seyrederdim. Hafta içinde tatil günleri de bu çalışmalarını devam ederdi. Kimi pazarlar da İstanbul'daki Rum derneklerinin takımlarıyla futbol maçı yaparlardı.

Adada ise tek maç yaptıkları, Öksüz Okulunun futbol takımıydı. Karanfil'de, ayakkabıcı Mağdaki'nin evinin bodrum katı, Kulübün soyunma yeri idi. Burada soyunulur, yıkanılır ve giyinilirdi. Sonraları bu binanın arkasındaki bahçeye bir müstemilat yapılarak soyunma yeri oraya taşındı. Bodrum katı da tünel şekline getirilerek sahaya geçiş sağlandı. Bu tünel, takıma sanki Dolmabahçe stadında maça çıkıyormuş gibi hava veriyordu. Takımın forma rengi siyah-beyazdı. Malzemelerin tamamı Kulüp tarafından alınıyordu, yani oyuncuların parasıyla değil.

Antrenör Yorgo Patera yüzü gülmeyen, ciddi, disiplinli, oyuncular tarafından sevilen ve sayılan, esas mesleği duvarcı ustalığı olan biriydi. O da Karanfil'de oturuyordu.

Takımın kaleciliğini ve kaptanlığını ayakkabıcı Mağdaki'nin oğlu Fedon yapıyordu. En iyi oyuncular Sarı Niko (marangoz Mağdaki'nin oğlu), Emilyo, Aleko, Sarandi, Manara'nın oğlu Mihal'di.

Rumların dışında başka oyuncu ilk zamanlarda yoktu. Bu takıma ilk giren demirci Mustafa oldu. Sonra beni aldılar.

Hiç unutmuyorum, mahalle arkadaşım Sarı Niko bir gün malzemelerimi alıp antrenmana gelmemi söyledi. Her halde eksik oyuncuları var da çift kale maçta oynatacaklar diye düşündüm. Benim malzemem ne olabilirdi ki: lastik ayakkabı, şort ve fanila...

Antrenmanlarını seyrettim, düşündüğüm gibi çift kale maç başlayınca Niko beni çağırды, Patera'yla tanıştırdı, oynadım ve maçın sonunda antrenöre teşekkür ettim.

Patera:

– Seni arkadaşların teklif etti. Terbiyeli birine benziyorsun. Bizimle çalışır mısın? diye sorunca:

– Sevinirim, diye cevapladım.

Artık pazar günleri Patera'nın takımında top oynuyordum. Sevinçliydim. Benden sonra, Arpacı Ziya'nın oğlu Güner, namı diğer Alafropetro (şimdi Girne'de)

Cevat (şimdi rahmetli) Mustafa Savaş'ın kayınbiraderi deniz subayı Hüseyin, müzik yapımcısı Nino Varon da bu takımda oynadılar.

Öksüz okulundaki maçlarımız çok renkli geçerci. Okulun kızlarıyla da kırıştırmak ayrı bir keyifti. Oradaki bir maçta, topa öyle bir vurmuştum ki, kaleye giren top delik ağlardan çıkıp demir parmaklıklarda patlamaz mı? O zamanki Okulun müdürü Hristo Mavrofidis hışımla üzerime yürüdü boğazıma sarılarak:

– Ödiyeceksin!.. Ödiyeceksin!.. diye bağırmaya başladı. Allahtan imdadıma öğretmen Yani Kalamari yetişti de kurtuldum. Elbette başka top olmadığından maç yarım kaldı. Mavrofidis hâlâ bağırıyordu:

– Bir daha bunu getirmeyin!.. Topumuzu patlattı...

Mavrofidis'le yıllar içinde muhabbetimiz arttı. Patlattığım topu hatırlattığımda, boynuma sarılarak gülerdi. Çok ateşli maç seyrederdi. Amigo gibi yerinde duramaz, öğrencilerini galeyana getirirdi. Ama ne yazık ki her maçımızda yenilen onun tarafı olurdu.

AVEDİS SİMON

HACINLAYAN

İlkokulda sınıf arkadaşım olan Avedis, şimdi Boğaziçi Üniversitesinde profesördür.

Kamuoyu hafızasını zorlarsa onu, Paris Orly Havaalanı katliamının duruşmasında müdahil olarak görsel ve yazılı basından hatırlayacaktır.

Avedis, sonsuz ve katıksız bir yurtseverdir. İlkokulda başlayan arkadaşlığımız, üniversite eğitimi sırasında da devam etti. Sonra hayat şartları, karşılaşmalarımızı engelledi. Evlerine girip çıkan iki arkadaşından biriydim. Diğer arkadaşımız Emin Kul'un kardeşi rahmetli Bünyamin'di.

Sakarya Sokağında bahçeli iki katlı ahşap evlerinde, annesi, babası ve yayasıyla birlikte otururdu. Yaya, gayrimüslimlerde, büyükanneye verilen bir sandır. Yaya yatalaktı ve üst katta kalıyordu. Bana ilginç gelen, yayanın çok yaşlı ve yatalak olmasına karşı, belleğinin sağlamlığıydı.

Avedis, benim aklımın ermediği bir takım soruları yayasına sorduğunda aldığı cevaplardan tatmin olurdu. Aile, yatalak yaya dahil çok güzel piyano çalardı. Yaya yatağa mahkum olmadan önce Avedis'e piyano hocalığı yapmıştı.

Ev ansiklopediden ve kitaplardan geçilmezdi. Avedis bizimle ders çalışırken ya da daha doğrusu bize ders çalıştırırken, yerinde duramazdı. Alt kattan üst kata çıkan merdivenlerde koşar, odadan odaya koşarak geçer, yatakların koltukların üstünde koştururken ders anlatır, biz de peşinden dolaşarak onu izlerdik.

Bizler ilkokuldayken, ortaokula giden öğrenciler Avedis'lere gelip ondan ödevlerine yardımcı olmalarını isterlerdi.

Kısaca o üstün zekaya sahipti.

Tembel öğrenciler, Avedis'i kızdırırlardı. Avedis evde bazı deneyler yapardı. Avedis kendi evinden Bünyamin'lere ve bizim eve telefon hattı kurmuştu. Bu kurduğu telefonla konuşuyorduk. Kimyasal birtakım deneyleri evlerinin bodrumunda yaparken bizler onun asistanıydık.

İlk doğumgünü partisini onun evinde yaşadım.

Sınıfımızda Ermeni ve Yahudi çocuklar vardı ama o zamanlar doğum günü partisi yapmak değil, doğum günü pastası dahi kesilmezdi ki.

Rum çocuklarının evlerinde ise doğum günü değil de daha çok isim günleri yapılırdı. Mesela Niko gününde, adı Niko olanların evlerinde dini gün düzenlenir-

di. Avedis'in evindeki doğum gününde İstanbul'da bir pastahanede yaptırılıp adaya getirilmiş koca pastayı üzerinde mumlarla gördüğümde şaşırmadım desem yalan olur.

Annesinin yaptığı limonatalarla bu pastayı midemize indirirken, Avedis'in verdiği piyano resitallerini de unutamam.

Sessiz bir insan olan baba da akşam eve geldiğinde, bize bir kadeh rakıyla katılmıştı. Avedis'in annesi, meşhur vergi rekortmeni Madam Manukyan'ın akraba-sıydı.

Lisedeyken başından geçen ilginç bir olayı anlatmıştı. Biyoloji dersinin öğretmeni, hangi nedenle olduğunu şimdi hatırlayamıyorum, ikinci yarı derslere devam edemiyor. Öğrenciler derslerden geri kalmasın diye, okul idaresi aldığı bir kararla, Avedis'in biyoloji dersini eğitmen olarak vermesini kararlaştırıyor. Avedis hem dersleri anlatıyor, hem de öğrencilerin ikinci yarı notlarını veriyor. Avedis'in notunu ise okul idaresi, öğretmenlerden kurulu bir heyetin vermesini kararlaştırıyor. Sınıfta Avedis'ten 7, 8, 9 alan öğrenciler var. Ama Avedis'e kurulun verdiği not 7!

Avedis bunu kendisine yapılmış bir haksızlık olarak görüyor ve itiraz ediyor. Kurul toplanıyor Avedis'i dinliyorlar:

– Öğretmen durumundayım, öğrencilere 9 notunu veriyorum, kurulun bana verdiği 7 notu doğru bir değerlendirme mi? Ben öğrencilerimden daha mı kötüyüm? Ya 10 verirsiniz ya da siz bilirsiniz.

– Bir hata olmuş, özür dileriz, sınıf geçme notunuz 10.

Avedis bu olaya hiçbir zaman ne alındı ne de üzüldü. Yüksek öğrenimini yaptığı Amerika’da çok cazip teklifler almış olmasına rağmen Amerikalılara cevabı net oldu:

– Yurdumun insanına, yurdumda hizmet etmek, yurduma olan borcumu ödemek istiyorum.

Askerliğini yapmak için geldiği yurdundan bir daha ayrılmadı ve mezun olduğu okulunda çalışmaya başladı.

Orly katliamı duruşmasına Türkiye adına müdahil olarak katılırken, terörist Ermeni rgt Asala’nın kendisi hakkındaki ölüm kararından haberdardı. Hiç korkmadı ve Paris’e gitti. Televizyon haberlerinde canlı yayında izledik, Fransız hakimın; “Asala yelelerinin iddiası olan, Türkiye’de Ermenilere yapılan zulm anlatın!” sorusunu şöyle yanıtladı:

– Yurdumda anadilimi serbestçe kullanıyorum, dini mi serbestçe yaşıyorum, kiliseme gidip ibadetimi zgrce yapıyorum, ülkemdeki bir okulda ğretim görevlisi olarak yurdumun gençlerini eğitiyorum. İddia sahiplerinin yurduma gelip bizlerle birlikte kardeş gibi yaşamalarını öneriyorum...

YİNE BU YIL ADA SENSİZ

*Yine bu yıl ada sensiz içime biç sinmedi
Dil'de yalnız dolaştım hep göz yaşlarım dinmedi
Ben de şaştım nasıl oldu yüreğime inmedi
Dil'de yalnız dolaştım hep göz yaşlarım dinmedi.*

Ahmet Refik ile Ahmet Rasim sevişen iyi iki arkadaş-
tılar. Ahmet Rasim aramızdan ayrılınca anılarını
onun torunuyla tazeledi Ahmet Refik. Torun Osman
Nihat, sık-sık Büyükkada'ya gelir, dedesinin dostunu
yalnız bırakmaz, birlikte Dil'e kadar uzanıp gezerler-
miş.

Ahmet Refik'in ölümünden sonra onun anısına yazıp
bestelediği bu çok sevilen nihavent şarkıyı Osman Ni-
hat Akın, ilk kez Çallı İbrahim'in atölyesinde, Elif
Naci'nin de bulunduğu bir rakı sofrasında okumuştur.

Ahmet Refik Altınay'a gelince... Radyo, televizyon ve
sahnelerde dinlediğimiz şu şarkıları bir hatırlayalım
önce:

“Yalnız bırakıp gitme bu akşam yine erken.”

“Solsam da sararsam yine gül pembe dehensin.”

“Sevdiğim günden beri çektiklerim derd-ü keder.”

“Sineler aşkınla inler dideler mahmur olur.”

“Ruhum seni sevdi sana yandı sana yandır!”

“Sen bu ufkun yegâne yıldızısın.”

“Bilmem ki neden el sözüne böyle kanarsın.”

“Kederden mi neden böyle sararmış rengi ruhsarın.”

Evet radyoyu açtığımızda çoğunlukla, aksak makamındaki bu şarkıların bestekârının Mısırlı İbrahim Efendi olduğu söylenir. Doğrudur. Ya güfteleri kimindir bu güzel şarkıların? güfteler Ahmet Refik Altınay’a aittir.

Kısa bir not; Mısırlı İbrahim Efendi’nin asıl adı Mısırlı Udi Avram olup, Suriyeli Arap Yahudisidir. Ahmet Refik yazdığı şiirlerini “gönül” adıyla bir kitapta toplamış ve iyi dostu Adalı Avni’ye ithaf etmiştir. Bestelenen şiirlerine de hayattayken hiçbir zaman sahip çıkmamıştır. Nedeni sorulduğunda cevabı kısadır: ben şair değil, tarihçiyim!

Evet! Ahmet Refik Aslanağzı Sokağında, İstanbul Belediyesinin hediyesi iki katlı ahşap evde ölümüne kadar oturdu. Asker kökenli olup tarih profesörü olarak İstanbul Darülfünun’undan emekli oldu. Çeşitli gazetelerde tarihle ilgili makaleleri dışında çokça kitap da

yazdı. Çallı İbrahim, Elif Naci, Büyükada'da oturan Nurullah Ataç, Adalı Avni en yakın arkadaşlarıydı.

Ahmet Refik, adayı çok severdi. Yaz-kış adada oturur, gazetede çıkan tefrikalarını lodos olur da şehire inmezsem diye haftalık yazardı.

Son yıllarında Çallı ile dargındılar. Karısından ayrı yaşıyordu ve dostlarının ifadesine göre de sefalet çekiyordu. Konuşmadıkları sürede evine gelen Çallı'ya karpısını açmamış, Çallı yanında getirdiği torik balığını açık olan pencereden içeri atınca etraftan görenler:

– Yahu ne yapıyorsun? diye sorunca Çallı:

– Ne olacak, dargınız dedikse rızkını da kesmedik ya, diye cevaplamış.

Çallı, Ahmet Refik'le demlenirken onun içki masası önünde yağlıboya bir portresini yapar. Aradan geçen uzun bir zaman sonra resmi yeniden inceliyen Çallı:

– Yahu masanın üstü de pek boş, der ve bir havyar resmi yapar.

Her içki içtiklerinde Çallı bu resme ıstakoz gibi pahalı bir meze ilave eder. Birkaç ay sonra resimdeki masa mezeden dolup taşınca Ahmet Refik masaya bakıp:

– Ben ömrümde böyle zengin bir sofrada oturmadım yahul der.

YÜZME BİLMİYEN

ÇOCUK

İlkokulda hayat bilgisi dersimizde Şerife öğretmen paraşütü anlatınca çok etkilendim!

Ertesi sabah evden babamın şemsiyesini alıp okula gittim. Eski ilk okulun bahçesi Kadıyoran Caddesine bakıyordu. Okulun kapısı yan yokuştaydı. Dolayısıyla bahçe ile yolun kod farkı dört metre kadardı. Şemsiyeyle bahçeden yola atladım. Yere yakın şemsiye ters döndü ama ben aşağıya rahat indim. Akşam eve dönünce telleri kırılan şemsiyeden ötürü babamdan yediğim azarın şeklini tahmin edersiniz.

Benim bu eylemimi gören öğrencileri imrendirmiş olmalıyım ki bir gün sonra şemsiyesini evinden kapan okula gelmişti. Patır patır aşağıya atlıyorlardı. Şemsiyelerin kimi kırılıyor, kimi yırtılıyordu. Bense akşam evde yiyecekleri dayığı tahmin edip kıkır kıkır gülüyordum. Ertesi sabah okulun dış kapısından bahçeye girdiğimde beni, annelerden kurulu veli bölümüyle, parmaklarını bana doğru uzatmış öğrenci taburu, iki sesli koro halinde:

– İşte buuuul..

– Bu muuuu?.. diye karşıldı.

Hemen arkalarından zuhur eden başöğretmenimiz Süleyman Nuri Öz olası bir linçten(l) beni kurtardı ve:

– Odama gel Tanrıverdi... diye emretti.

Velileri sakinleştirip yollamış olacak ki dışardaki uğultu kesildi. İçeri girince:

– Sen mi bu çocuklara şemsiyelerle atlamalarını söyledin?..

– Valla billa ben söylemedim başörtmenim! Sınıfta örtmenimiz paraşütü anlatınca benim aklıma duvardan şemsiyeyle atlamak geldi. Denedim. Şemsiyem ters döndü, babam kızdı. Onlara siz de yapın falan demedim başörtmenim. Kendiliğinden getirmişler.

– Aç avucunu bakalım... Şap... Hadi doğru sınıfına!

Baş öğretmenimizin elleri iri, parmakları da kalındı. İşaret ve orta parmağıyla küçücük avucuma attığı şaplağın acısı, akşam uyuyana kadar geçmedi.

Annem, yaz aylarında ablam Ülker'le beni kumsalda ki su iskelesinin yanında denize götürürdü. Belli bir süre yüzer, oynar, biraz güneşlenir sonra da eve dönerdik.

Annem denize girmezdi. Başında baş örtüsü, üzerinde etek ve bluz, bacağında kalın naylon çoraplarla gezerdi. Böyle giyinen bir kadını babamın mayo giydirip denize yollaması söz konusu olamazdı.

1953 yılında İngiltere'den Fenerbahçe ve Dolmabahçe, İtalya'dan da Paşabahçe vapurları gelmişti. Gemileri, sınıf arkadaşım Bünyamin ile ağabeyi sendikacılık ve milletvekilliği, Çalışma Bakanlığı da yapan Emin Kul'un babası Faik Kaptan getirmişti. Çok yollu gemilerdi. Ekspres seferi olarak çalışıyorlardı. Seyir halinde çok yol yaptıklarından, dalgaları kıyıya vurduğunda sandalların ipini koparıyor, sahilde yüzenleri de açığa atıyordu. Denize girdiğimiz bir gün, bu vapurlardan biri Yalova seferi yaparken, kıyıya vuran dalgalar yüzmekte olan ablamı açığa attı. Annem heyecanlandı ve bağırmağa başladı:

– Çocuk boğuluyor kurtarın...

Denizdekilerden ve etraftakilerden kimse kıpırdamıyordu. Annem suya atladı yüzerek ablamın yanına ulaştı, beraber sahile geldiler. Nefes nefese, korkuyla eve döndük. Annem olayı anlatınca, babam kesin çözümlü çatık kaş ve sert bir ifadeyle ilan etti:

– Bundan sonra denize gitmek yok! Boğulursunuz, ölürsünüz...

Babamım bir dolu yasağından bir tek buna uydum. Bir daha denize girmedim.

HEY GİDİ GÜNLER HEY!

Adadaki Rumların hemen hemen neredeyse tamamı zanaatkardı.

Bahçeli evlerinde çiçek, sebze yetiştiren bu insanlar senenin belli zamanlarında çiçek festivalleri düzenliyerek bahçevancılığı teşvik ederlermiş. Festivallerde Seferoğlu gibi zenginleri jüri üyesi yaparak onların koyacağı nakdi ödülleri almayı da ihmal etmezlermiş.

Ben bu çiçek festivallerinden sonuncusuna, 27 Mayıs 1960 devriminden hemen sonra Muhlis Sırmalı'nın önderliğinde yapılanına katıldım. O gün yapılan çiçek festivalinde yetiştiriciler değil de arabasını, bisikletini süsleyenlerle, festivale süsledikleri arabalarla katılan esnaf geçit yaparak katılmıştı. Oysa eski festivaller İş Bankasının olduğu yerde (ki burası meydanmış) çiçeklerin jüriye sunulmasıyla yapılmış.

Yetiştirilen çiçeklerden en çok gül, karanfil ile dereceye girmeye çalışılmış.

O günlerdeki ikinci bir eğlenme şekli de “gece hikaye anlatıcıları” ile yaşanırmış. Özellikle çocuklar için eğitici öyküler anlatılırmış. O nedenle akşamları bir evde toplanılır, ev sahipleri gelen çocuklara çevirme sakız tatlısı, reçel, büyüklere de evde yapılmış likör ikram ederlermiş. Öykü, arkası yarın şeklinde bir-bir buçuk ayda, başka-başka evlerde toplanılarak devam eder ve mutlu bir şekilde sona erermiş. Bu hikaye anlatıcılarından en ünlülerinin isimlerini eskiler şöyle sıralıyorlar: Kleopatra (bayan), Santorineos, Yorgi Buharalı ve Niko Ksida.

Dans, müzik ve tiyatro... Rumları anlatırken, herkesin ortaklaşa hemfikir olduğu özelliklerinin başında müziğe olan düşkünlükleri ve yeteneklerinin geldiğini söylemeliyim. Rumların neredeyse tamamı diyebileceğim çocukları muhakkak bir müzik enstrümanını çalmayı öğrenirlerdi. Gitar, mandolin, ağız mızıkası, akordeon, buzuki sıkça çaldıkları müzik aletleriydi. Hatta Adada gitar, keman yapımcıları, piyano tamircileri ve laterna silindiri çakıcıları vardı.

Yorgi Buharalı hikaye anlatıcılığının yanında bıçaklarla kazak dansı da yapardı. Tanaş Cinoğlu kasap havasında, Koço Muçaço zeybek ve sirtakide ünlüydü.

Eğlencenin merkezi gene meydan olup, her pazar günü saatlerin 16:00’yu gösterdiği andan itibaren meydana toplanılmaya başlanırdı. Yakın evlerden getirilen masa ve iskemlelerde ehli keyf sahipleri rakı sofralarını da kurarak bu eğlenceye katılırlardı. Arapaki kardeşler mandolinleriyle, Niko Strinci gitarıyla, Pandeli Çitras akordeonuyla, Yorgo buzukisiyle çalmaya başlayınca her yerden taaa Tepeköyden bile sesi duyanlar gelip meydana toplanırdı.

Önce yukarıda sözettiğim isimler danslarını yapar sonra da onların öğrencileri olan on-oniki kişi dansa iştirak ederlerdi. Sonra bu ustaları izleyen herkes dansa katılıp eğlenirlerdi.

İskelenin çıkışında bugünkü Yıldızlar Gazinosunun olduğu yerde tiyatro sahnesi vardı ve temsiller oynanırdı. Bu bina uzun yıllar kahve ve gazino olarak kullanıldı. Binanın sahibi Askeriye müteahhitlerinden Sinyasoğlu, kiracısı da Yanaki idi. Sanırım 1984 yılına kadar sahne ve üç tarafı camekan olduğundan manzarayı bozmayan mimarisiyle kalabilmiştir.

Rumlar aralarında kurdukları küçük tiyatro guruplarıyla hem burada, hem de Rum ilkokulunun sahnesinde uzun yıllar temsiller vermişlerdir. 1950'lerden itibaren kış aylarında her hafta sonu seyyar tiyatrolar da gelmiştir. Sadi Tek, Naşit, İsmail Dümbüllü, Burhanettin Tepsi gelen kumpanyalardan bir kaçıdır.

Hey gidi günler hey!..

MEGARA'NIN BATIŞI

Adada uzun bir dönem yaşamış olan Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin ve biz Müslüman Türklerin hayatlarında renkliliğin olmaması düşünülemez.. Onların fıtrî zekaları sanırım bu topraklarda yaşamış çeşitli uygarlıklardan kalıtım yoluyla geçmiştir. O dönemde yaşayanların esprilerindeki estetik ne yazık ki bugün yerini kaba, deyim yerindeyse eşek şakalarına bıraktı.

Kumcu Yorgo'nun rakı sofrasındakileri düşünüyorum... Tek başına oturduğu sofraya çeşitli mezeleri getirtirdi. Sofrasına her gelen için de ilave mezeler söyledi.

– Mösyö Yorgo nedir bu kadar meze? Kim yiyecek bütün bunları, diye sordüğümüzde:

– Vre Ahmet bırak kalsın göz mezesidir bunlar... Önce gözümüze bakalım sonra midemize ne giderse o zaten fazlasını almaz, derdi.

Böyle kalender, gönlü geniş alemci kaldı mı şimdi?

Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle sanki halk ihtiyaali olmuştu. Cumhuriyet Bayramlarında kürsüde konuşanlar artık mülki erkânın dışındakiler de olabiliyordu. Halkın arasından fırlayıp kürsüye çıkan ve mikrofonu kapalı Mavro:

– Madem ki hepimiz Yamalaki'nin fırınından ekmek yiyoruz, hepimiz kardeşiz! dediğinde kimsenin bu konuşmanın üzerine söyleyecek bir şeyi kalmıyordu.

Yüzlerde mutlu gülücükler ve avuçları patlatacak şekilde alkış tufanı... Şimdi gene eskiye rücu edildi. Zorlamayla yazılan konuşma metinleri, inanmadan atılan nutuklar...

Karakin ustayı anlatayım şimdi.

Çelebilerden biri, yeni aldığı bahçeli evinin lağımı tıkanınca Karakin'i çağırır ve açmasını ister. (Çelebi, parayı bulup adaya yerleşen görgüsü eksik insanlar için Adalıların kullandığı bir tanımdır.) Pazarlık ederler ve anlaşılır. Önceleri Ada evlerinin lağımları künk ile döşenmeyip sıçan yolu tabir edilen, yanları taş duvar üzerleri de malta taşı plakalarla kapanan bir düzende idi. Karakin arızayı bulup giderir ancak Çelebi paranın bir kısmını keser. Karakin hiç üşenmez ve tekrar kazı yaparak sıçan yoluna sırtından çıkardığı ceketini tıkar. Üç gün sonra kendisine başvuran Çelebi'ye ilk fiyatının üç katını teklif eder, Çelebi kabul eder, Karakin temkinlidir. İlk işten kazık yediğinden parasını peşin ister ve alır. Şimdi söz Karakin'dedir:

– Gel bakalım müşyü... Sen sen ol bir daha zanaatkarın hakkını kesme!... Azına tamah eden çoğundan olur... Hakkım olan paramı vermezsen sana Ada usulü bu

dersi vereyim de bir daha biz zanaatkarlara yanlış yap-
mal..

Ve toprağı kazarak malta taşı plakayı kaldırır, lağımin
içindeki ceketini çıkarır. Tekrak plakayı koyar, topra-
ğı serer ve:

– Sen dersini aldın! Şimdi ben de gidip Niko Çor-
man’da bir takım elbise diktireyim, der.

Rivayet o ki yaklaşık 2500 yıl önce Megara’dan gelerek
körler ülkesinin karşısına yerleşenlerin torunları gi-
derlerken bize çok şeyler bıraktılar. Ne yazık ki biz o
tarihi tüketirken bir kültürü de batırdık.

Eskimeyen eskinin peşinde özlemle koşan, herkese se-
lam olsun!

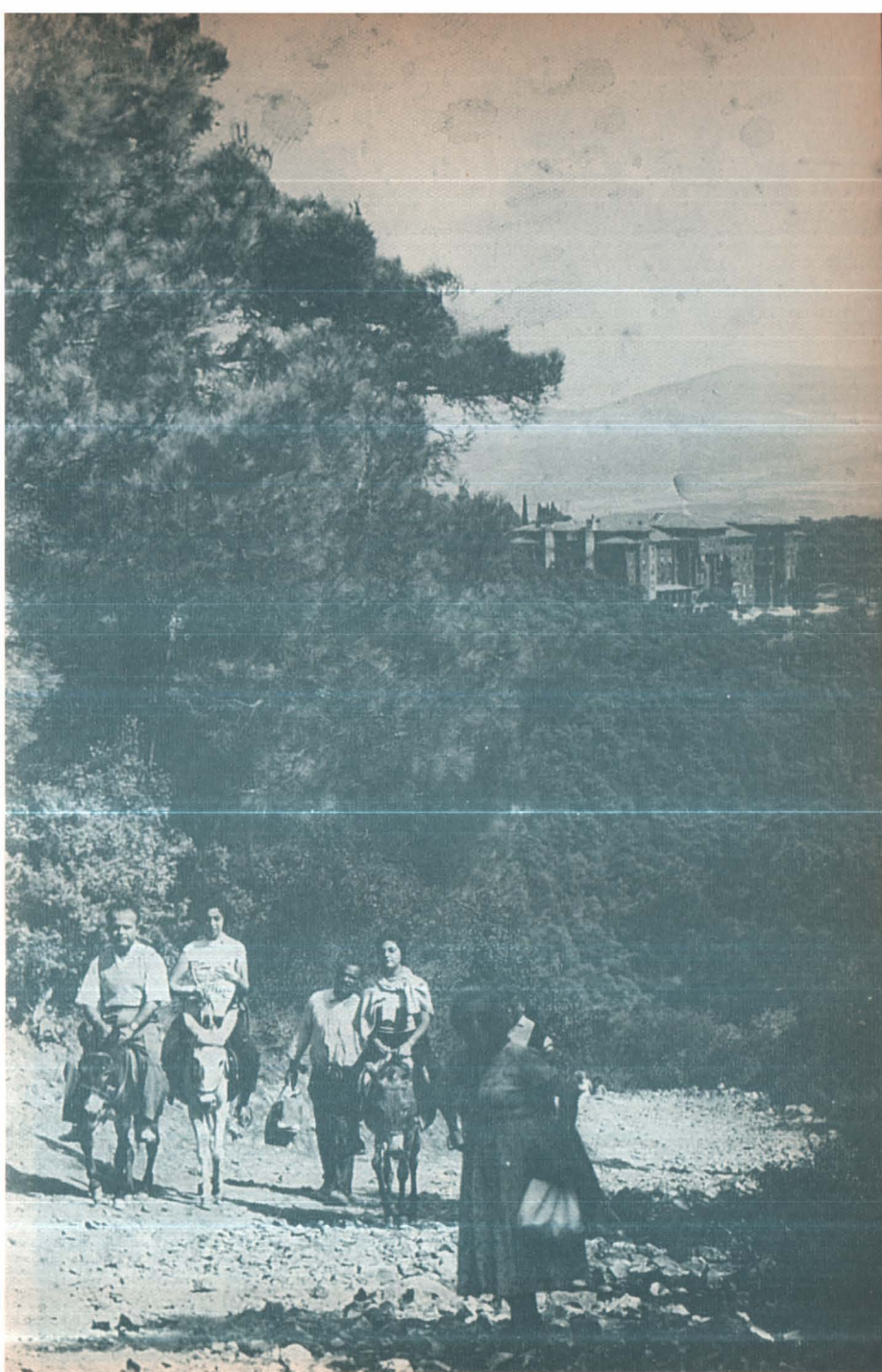
ALBÜM

Büyük Ada - Maden

ALBÜM

*Ayos Nikola Koyu...  n nde dalyan evi...
Ayos Yorgi tepesinden  ks z okulunun g r n    ve
adanın ünlü eşek turu...*

İSTANBUL - Akademi Kitabevi
İstanbul - Sarıyer
İzmir - Çarşılar Kitabevi
Samsun - Samsun Kitabevi

*Eskibağ'dan günbatımı... Yahya Kemal Beyatlı'nın
şiirine konu olan Viranbağ...*

*Abmet Tanrıverdi ablası Ülker ve annesi Yaşar Hanım,
mabrukat deposu önünde...*

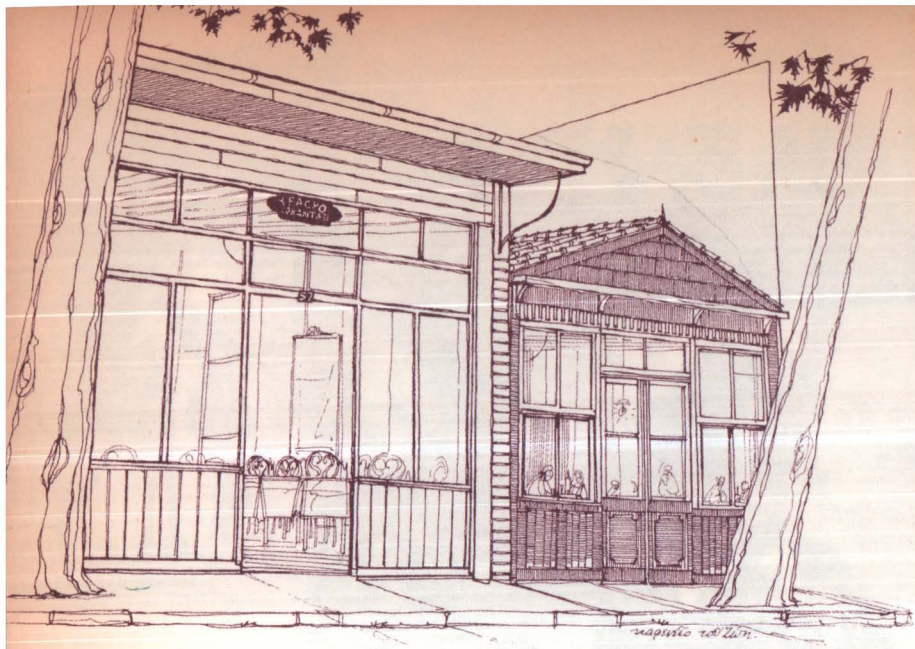

Adada eşek turu (Fotograf: Berggren).

*Abmet Tanrıverdi kızkardeşi Ülker'le Taksim
Meydanında...*

*Faço Lokantası eskizi...
Bakal Fabri Efendi...*

Mağasini a Printipo

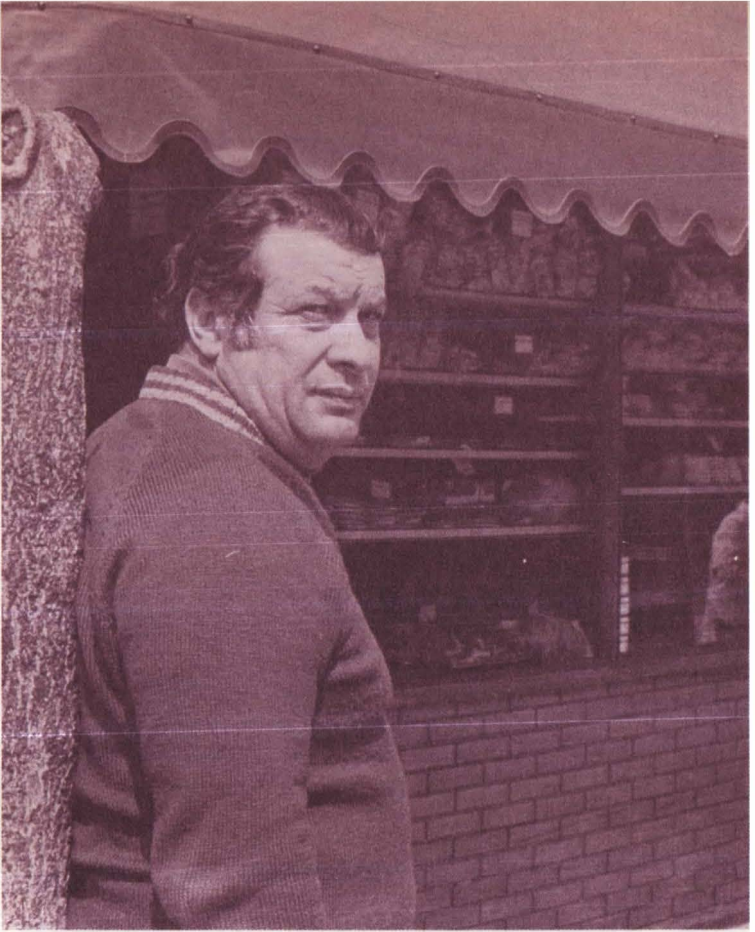
Selek Lokantası önceleri kahvehaneydi...

Yaşar Tanrıverdi kuzeni Meryem'le... (1937)

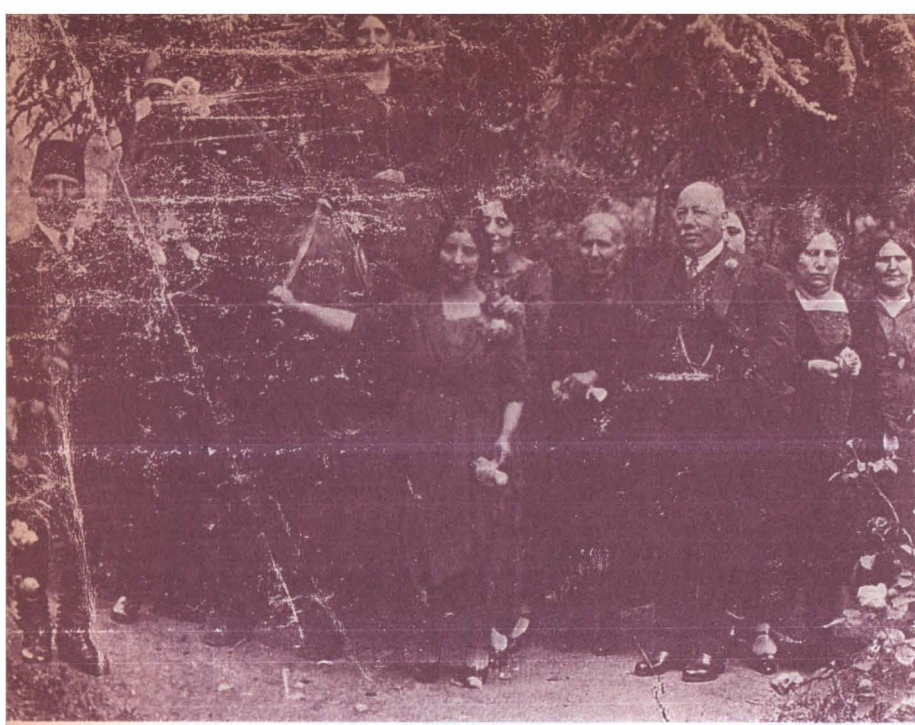

*Dimo'nun gazinosu, Faragon Lokantası, Vatan
Kıraathanesi (1942).
Büyükkada fırınlarının sahibi Yani Yamalaki...*

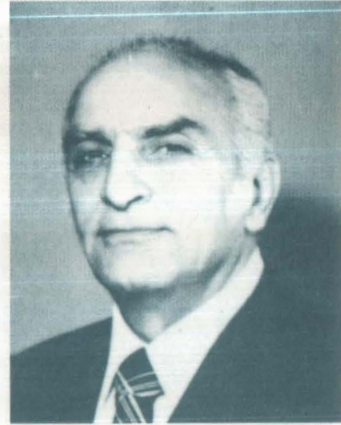
Niko Mundi Büyükkada Fırını'nın önünde...
Niko Mundi askerken (İzmit, 1949).

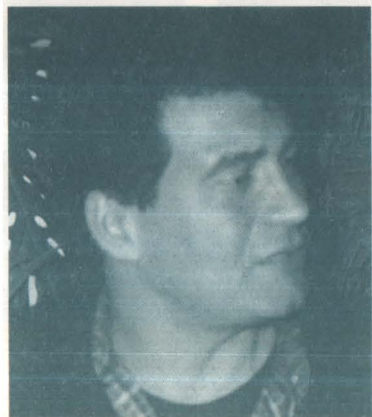
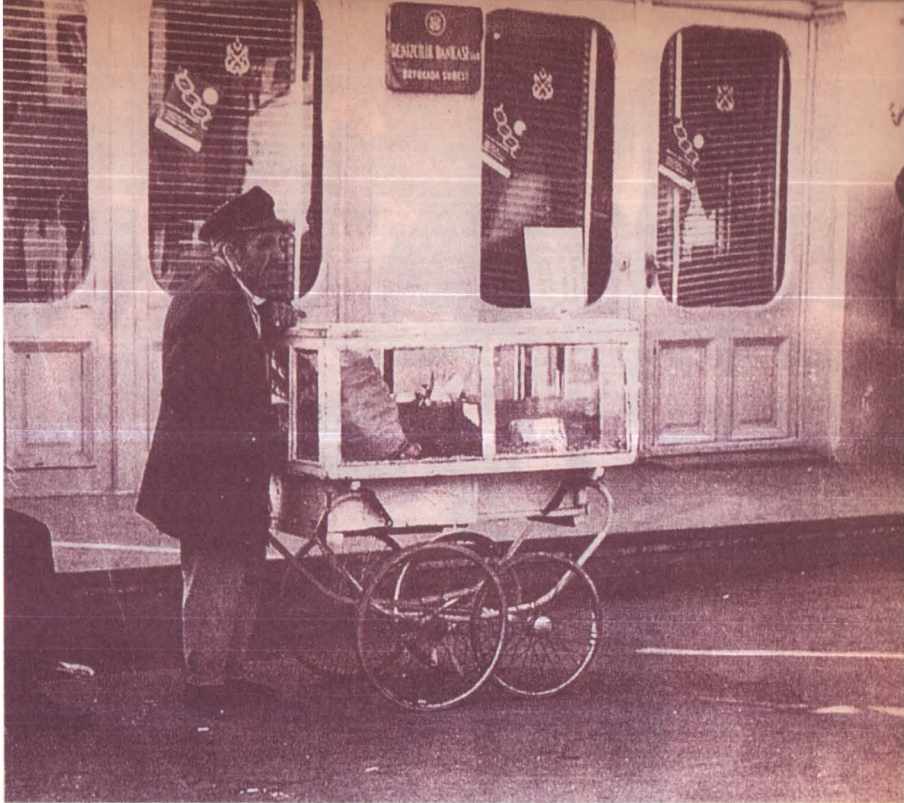

*Tütün tüccarı Seferoğlu, köşkünde kardeşleriyle.
İğneci Mehmet Bey...*

*Zerzevatçı Niko (1950).
Dr. Yorgo Çiropulos...*

*Fıstıkçı doktor... (İsmail Bişare).
Markar Nazaryan.*

Çocuklar Yörükali'de piknikte: Pipo Engin, Fıstık Ahmet, kızkardeşi Ülker anneleriyle... (19 Ağustos 1950).

*Lefter Küçükandonyadis 2-0 biten Romanya maçında.
Goller Lefter...*

*Rum İlkokulu bir geçit töreninde (23 Nisan 1970).
Firigania Ebi'nin (Keti) d ğ n . Semiba Tanrıverdi
ile birlikte...*

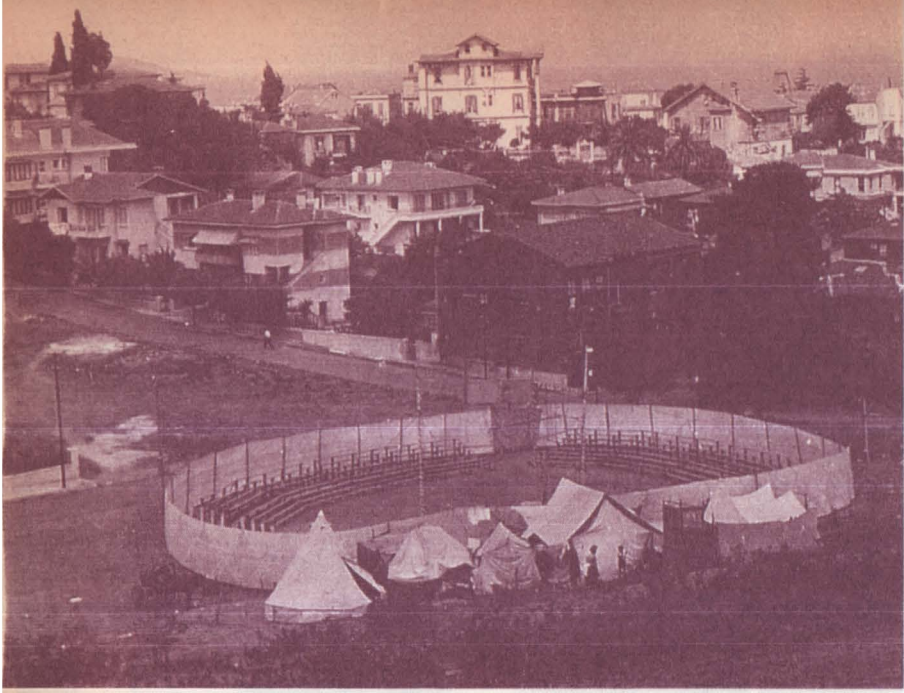
*Mahmut Kuşadalı öğrencileriyle...
Bisiklet turunda... (soldan sağa) Balıkçı Karlo'nun oğlu
Niko, Kambur Karlo'nun oğlu Edi, Pirzola Niko,
Panani, Sivas ve garson Niko Buci...*

*Hasan Hararlı, Yorgo Frangopulos, Ahmet Tanrıverdi,
Niko Mundi, Tuğrul Akoğlu ve Foti padişah
sofrasında...
Katolik Forj... [Herman].*

*Erdem Hamami, Katolik Forj, Niko Mundi, Vural
Destan Aziz Haralombos günü Ayos Yorgi'de (10 Şubat
1981).*

*Karanfil'deki Rifat Telgezer Cambazhanesi'nin ilk
hali... (1948).
Ayakkabı boyacısı Gogo...*

İstanbulsporlu Kasapoğlu adalı dostlar arasında. Soldan sağa Taylan, Baki, Mustafa, Kasapoğlu ve Rıdvan. Sofrada: Mehmet Keşkekçi, Ahmet Tanrıverdi, Hasan Hararlı, Nail Eti, dış bekimi Erhan Sevimli (1969).

*Büyükada İskelesi memurları... Polis ve inzibat erleriyle
(1952).*

*Ada gençleri Tepeköy sahasında... Muzaffer, Yavuz,
Baki, Emin...
Adalar futbol takımı... (1971).*

*Acarspor futbolcuları... Güner, Çorman, Niko, Aleko,
Sarı Niko, Cevat, Hüseyin, Mustafa, Nino ve
arkadaşları. Antrenör Patera ile...
Adalar futbol takımı... (1962).*

*Abmet Tanrıverdi Kasapoğlu ile Atina'da.
Yani Kalamaris (solda), Av. Kapsanis (Atina Faliro
Belediye Başkanı) ve Abmet Tanrıverdi (2002).*

Literatür Arkapencere Dizisi, kültür ve sanat dünyamıza ilişkin olgulara, oluşumlara, kişilere ve dönüşümlere bir başka açıdan bakmak istiyor. Kalıcı olmak sanatçının asıl kaygılarından biriye, asıl kalıcılığı sağlayacak olan, sanatçının çevresini algılayışının ve yaratma sürecinin ilk bakışta seçilemeyen ayrıntılarıdır. Kültür ve bilimin tüm alanlarında yaratıcılığın hep gözden kaçırdığımız ayrıntılarını öne çıkarıp değerlendirmenin, bir yandan kuşaklar arası iletişimi sağlayacağını öte yandan da yeni okuma alanları açacağını düşünüyoruz. ❧

ARKAPENCERE DİZİSİ: 1

SON KADINLAR

Necati Güngör

ARKAPENCERE DİZİSİ: 2

O ŞEHİR SENİN BU ŞEHİR BENİM

TURNÉ ANILARI

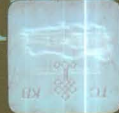
Tarık Dursun K.

Gogo yaz ve kış siyah renkte
Acaba hastaları götürür mü
leceğini mi düşünürdü
eçmişti bilinmez. Yazın
zun kollu, yakasız uzun
ömlek ve pantolon, yalı
ayaktan pantolon, gömle
aşına siperli şapka ayağ
iyerdi. Gogo'yu Gogo ya
zel (!) zevkiydi. Gogo er
ocuklara
umların

ISBN 975-04-0179-4

9 799750 401793

nında bu